

SOSIAALINEN ISÄNNÖINTI

Sosiaalisen isännöinnin merkityksiä Asu Ite -hankkeen asiakkaille

Aino Kinnunen
Jenni Kuisti

Opinnäytetyö
Elokuu 2011

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Tekijä(t) KINNUNEN, Aino KUISTI, Jenni	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 05.08.2011
	Sivumäärä 72	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus	Verkojulkaisulupa myönnetty
Työn nimi SOSIAALINEN ISÄNNÖINTI – sosiaalisen isännöinnin merkityksiä Asu lte –hankkeen asiakkaille		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) KETOLA, Tuija		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän kaupungin aikuissosiaalityön ja perusturvan palveluyksikkö		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyömme tavoite on tuottaa tietoa sosiaalisesta isännöinnistä. Tarkoituksemme on koota yhteen olemassa olevaa tietoa sosiaalisesta isännöinnistä ja sen viitekehystä. Opinnäytetyömme on laadulliseen tutkimusotteeseen perustuva ja tehty haastattelemalla neljää Jyväskylän sosiaalisen isännöinnin Asu lte –hankkeen asiakasta sosiaalisen isännöinnin merkityksestä ja asiakkuuden kuluksista. Opinnäytetyömme on osa Asu lte -hankkeen arviointia. Opinnäytetyössämme pyrimme vastaamaan kysymyksiin ”mitä on sosiaalinen isännöinti?” ja ”mitä merkityksiä sosiaalisella isännöinnillä on Asu lte –hankkeen asiakkaille?”.</p> <p>Opinnäytetyö ja siihen liittyvä tutkimus toteutettiin marraskuun 2010 ja heinäkuun 2011 välisenä aikana. Puolistrukturoidut teemahaastattelut opinnäytetyötä varten toteutettiin keväällä 2011, haastattelut litteroitiin ja haastattelun tulokset analysoitiin käyttäen sisällönanalyysia. Haastateltavamme olivat miehiä ja naisia, yksi haastateltavista kuului vähemmistöryhmään ja kaksi haastatelluista olivat olleet pitkäaikaisasunnottomia ennen sosiaalista isännöintiä.</p> <p>Sosiaalinen isännöinti hahmottuu työssämme korjaavaksi, yksilön asumisen ongelmia ehkäiseväksi palveluohjaukselliseksi työksi. Asu lte –hankkeen sosiaalisella isännöinnillä on paljon yhtymäkohtia asumisneuvonnan periaatteiden kanssa. Asiakkaiden kokemukset sosiaalisesta isännöinnistä ovat myönteisiä. Sosiaalinen isännöinti on tarjonnut yksilöllistä ja asiakkaan tarpeisiin perustuvaa tukea ja neuvontaa. Sosiaalinen isännöinti on turvannut asumista ja edistänyt asiakkaiden itsenäisyyttä. Sosiaalisen isännöinnin prosessin tavoitteellisuus ja hyvä yhteistyö asiakkuutta tukevien palveluiden kanssa nousevat asiakkaiden kannalta tärkeiksi opinnäytetyömme valossa.</p>		
Avainsanat (asiasanat) sosiaalinen isännöinti, asunnottomuus, pitkäaikaisasunnottomuus, asumisneuvonta,		
Muut tiedot		

Author(s) KINNUNEN, Aino KUISTI, Jenni	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 05.08.2011
	Pages 72	Language Finnish
	Confidential	Permission for web publication
Title Social housing management – meanings of social housing management for the clients of Asu Ite-project		
Degree Programme Degree programme in social services		
Tutor(s) KETOLA, Tuija		
Assigned by The city of Jyväskylä, social work for adults, rehabilitive social work and social security service unit		
Abstract <p>The aim of our bachelor's thesis is to produce information about social housing management and its framework. We conducted our bachelor's thesis based on principles of qualitative study by interviewing four clients of Jyväskylä social housing management project Asu Ite. Our bachelor's thesis is a part of the evaluation of Asu Ite –project. In our thesis we aim to answer the questions “what is social housing management” and “what are the meanings of social housing management for the clients of Asu Ite -project.</p> <p>The thesis and the related study were carried out between November 2010 and July 2011. The semi-structured thematic interviews were done in the spring 2011, after which the interviews were transcribed and the results were analysed by using content analysis. The participants of our interview were both men and women; one of our participants was member of an ethnic minority group and two of the participants had been homeless for a long time before the social housing management project.</p> <p>Social housing management, as perceived in our study, is case management work intended to prevent an individual's problems in housing. The Asu Ite -project has many interrelations with the principles of housing consultation. The clients had positive experiences of social housing. Social housing has offered help and advises according to the clients' individual needs, secured the clients' tenancy and supported their independence. The participants regarded the goal-directed nature of the project and the well-designed co-operation with supportive utilities as important.</p>		
Keywords homelessness, long term homelessness, social house management, housing advicing		
Miscellaneous		

Sisälllys

1 JOHDANTO	1
2 SOSIAALINEN ISÄNNÖINTI	2
2.1 Asumisneuvonta	6
2.2 Sosiaalisen isännöinnin ja asumisneuvonnan asiakkaat	8
3 ASUNNOTTOMUUS	9
3.1 Asunnottomuus ja syrjäytyminen	12
3.1.1 Pitkäaikaisasunnottomuus – asumiskyvyttömyyttä vai yhteiskuntarakenteellinen ongelma?	14
3.2 Asunnottomuus Jyväskylässä	15
3.3 Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma PAAVO	17
4 ASU ITE -HANKE	18
4.1 Sosiaalisen isännöinnin asiakkuuden prosessi	22
4.2 Sosiaalisen isännöinnin taloudellisuus	25
5 TUTKIMUS SOSIAALISEN ISÄNNÖINNIN MERKITYKSISTÄ	29
5.1 Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus	29
5.2 Laadullinen tutkimus	30
5.3 Tutkimusaineiston hankinta	33
5.4 Aineiston analysointi	36
5.5 Tutkimuksen luotettavuuden ja pätevyyden arviointi	37
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	41
6.1 Mitä on sosiaalinen isännöinti?	41
6.2 Sosiaalisen isännöinnin merkityksiä Asu lte -hankkeen asiakkaille?	49
6.3 Ehdotuksia jatkotutkimuksiksi	56
7 POHDINTA	57
8 LÄHDELUETTELO	64
9 Liitteet	68

KUVIO1 Asumisneuvonnan ja sosiaalisen isännöinnin historiaa Suomessa Backlundia (2005, 5-10) sekä Kettusta & Pätäriä (2010) mukailleen.	6
KUVIO2 Sosiaalinen isännöinti ja asumisneuvonta	8
KUVIO3 Asu Ite -hankkeen hankesuunnitelman tavoitteet	21
KUVIO4 Asu Ite -hankkeen sosiaalisen isännöinnin prosessi pohjautuen Anttosen (2010) kaavioon	25
KUVIO 5 Taulukko palveluiden kustannuksista vrk/kk.....	26

1 JOHDANTO

Ajatus sosiaalisesta isännöinnistä opinnäytetyömme aiheeksi heräsi kesällä 2010. Harjoittelussa Hannikaisenkadun sosiaaliasemalla Aino tapasi asumisohjaaja Alvari Palmiin, joka kertoi Asu lte -hankkeesta ja sosiaalisesta isännöinnistä. Lisätietoa sosiaalisesta isännöinnistä oli vaikea löytää, ja ajatus opinnäytetyöstä, joka toisi esille mitä sosiaalinen isännöinti on, ja mitä se sosiaalisen isännöinnin asiakkaalle merkitsee, sai alkunsa. Haastateltuamme lyhyesti Jyväskylän kaupungin asumisohjaaja Alvari Palmia koimme, että aihe olisi tärkeä ja myös ajankohtainen.

Opinnäytetyömme tavoite on tuottaa tietoa kokoamalla jo olemassa olevaa tietoa eri lähteistä, ja tuottamalla uutta haastatteleamalla Jyväskylän Asu lte -hankkeen asiakkaita. Työmme on laadullinen tutkimus sosiaalisesta isännöinnistä, jonka pohjana on Asu lte -hankkeen asiakkaiden tuottama aineisto sosiaalisesta isännöinnistä ja sen merkityksestä. Teimme puolistrukturoidun teemahaastattelun, jonka aineiston analysoimme käyttämällä sisällönanalyysia. Teoriaosuudessa tarkoituksenamme on selvittää jo olemassa olevan tiedon pohjalta sosiaalisen isännöinnin lähtökohtia ja sen sijoittumista palveluverkkoon. Opinnäytetyömme on osana Asu lte -hankkeen arviointia. Haluamme työssämme selvittää mitä sosiaalinen isännöinti on, lähteiden, asiantuntijahaastattelun ja kokemusasiantuntijoiden, eli sosiaalisen isännöinnin asiakkaiden, haastattelujen pohjalta. Tutkimuksessamme haluamme selvittää, mitä sosiaalinen isännöinti merkitsee asiakkaille ja miten se tukee heidän itsenäiseen asumiseen siirtymistään sekä pohtia sosiaalisen isännöinnin taloudellisia hyötynäkökulmia. Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat ”Mitä on sosiaalinen isännöinti?” ja ”Mitä merkityksiä sosiaalisella isännöinnillä on Asu lte -hankkeen asiakkaille?”. Tutkimuksessa käsittelemme myös asunnottomuutta, sillä Jyväskylän sosiaalisen isännöinnin Asu lte -hanke on osa pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmaa (PAAVO).

Vuosi 2010 oli Euroopan köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen teemavuosi ja asunnottomuudessa ilmiönä kiteytyvät molemmat. Jyväskylässä järjestettiin 17.9.2010 Köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen teemapäivä yhteistyössä Jyväskylän ammatti-

korkeakoulun kanssa. Olimme mukana järjestämässä teemapäivää, ja vastuullamme oli työpaja asunnottomuudesta ja toimeentulotukiköyhyydestä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkija Jouko Karjalainen piti teemapäivässä puheenvuoron köyhyydestä ja eriarvoisuudesta ja osallistui työpajaamme, jossa keskustelimme hänen kanssaan asunnottomuudesta. Tämä vahvisti haluamme tehdä opinnäytetyömme asunnottomuuteen ja asunnottomuuden ratkaisuihin liittyen. Jouko Karjalaisen kanssa käymämme keskustelu vaikutti myös opinnäytetyömme suuntaan, halusimme tehdä opinnäytetyömme asunnottomuudesta niin, että se ei ole yksilöitä leimaava vaan tuo esiin asunnottomuuden monisyiset taustat. Lopulta työmme aikana päädyimme vielä haastattelemaan häntä sosiaaliseen isännöintiin ja asunnottomuuteen liittyen.

Asunnottomuus ei tarkoita pelkästään fyysisen kodin puuttumista, asunnottomuuteen johtaneet olosuhteet ja problematiikka sen taustalla, ovat vaikeita, myös yhteiskunnallisia, kysymyksiä ratkottavaksi. Asunnottomuus on köyhyyden ja syrjäytymisen muoto, jota ei voida ohittaa kevyesti. Sosiaalisen isännöinnin tavoitteena on mahdollistaa asuminen myös sellaisille henkilöille jotka muuten eivät itsenäiseen asumiseen kykenisi, ja jotka eivät pystyisi ilman tuen tarjoamista saatua asuntoaan säilyttämään. Vaikka opinnäytetyömme valossa sosiaalisesta isännöinnistä on ollut apua hyvin eri tilanteissa olevien ihmisten asumisen ongelmiin, on kuitenkin tiedostettava myös se asunnottomien ryhmä, jotka eivät ole sosiaalisen isännöinnin kaltaisten palvelujen tuen keinoin autettavissa. Sosiaalisen isännöinnin kaltaisia asunnottomuuden syitä korjaaville ja yksilön asunnottomuutta ennaltaehkäiseviä palveluille tutkimuksemme valossa on paikka sosiaali- ja asumispalvelujen välimaastossa.

2 SOSIAALINEN ISÄNNÖINTI

Sosiaalisen isännöinnin määrittely on haasteellista, sillä toiminta on historiansa aikana saanut eri muotoja ja merkityksiä eri aikoina. Sosiaalisen isännöinnin ja asumisneuvonnan termit kulkevat rinnakkain ja niitä on käytetty ristiin, ja raja näiden kahden toiminnan välillä on joissain tapauksissa melko häilyvä. Sosiaalisen isännöinnin ja

asumisneuvonnan alkuna voidaan nähdä olevan sosiaalisen isännöinnin projekti Kuokkalassa 1990-luvun alussa (Backlund. 2004, 4). Kuokkalan projektin tarkoitus oli kehittää Kuokkalan alueen asukkaiden ja eri toimijoiden yhteistoimintaa sekä välittää ja koordinoida alueen vapaaehtoistoimintaa. Sosiaalisen isännöinnin kokeilussa 1988-1990 tavoitteena oli tehdä alueesta asukaslähtöisempi. (Nupponen, 1991 81). Ensio Syrjäsen projektin yhteenvedossa hän toteaa, että sosiaalisen isännöintiin voisi liittää asumis- ja hoivapalveluja. Syrjäsen mukaan sosiaalisella isännöinnillä voitaisiin estää välinpitämättömyyden aiheuttamia taloudellisia ja inhimillisiä seurauksia (Syrjäsen, 1991, 128-131). Nykymuotoinen sosiaalinen isännöinti vastaakin näiltä osin Syrjäsen visioita sosiaalisen isännöinnin tulevaisuudesta.

Sosiaalisena isännöintinä alkanutta toimintaa on usein myöhemmin ryhdytty kutsu- maan asumisneuvonnaksi (Kettunen ja Pätäri, 2010). Tällä hetkellä sekä kiinteistöyh- tiöt, että sosiaalitoimistot ja kolmas sektori tuottavat sosiaalista isännöintiä ja asu- misneuvontaa (Backlund. 2004, 6).

Asu lte –hankeessa asumisohjaajan työskentelyä kutsutaan sosiaaliseksi isännöin- niksi, ja se pitää sisällään paljon myös asumisneuvonnaksi kutsutun toiminnan ele- menttejä. Backlund (2004, 6) esittää, että sosiaalinen isännöinti on ainoastaan kiin- teistöyhtiöstä lähtevää työtä, ja asumisneuvonnaksi taas voidaan kutsua työtä, joka voi lähteä muiltakin sektoreilta ja jonka tavoitteena on yleisempi asumisen pulmien ratkaiseminen ja ennaltaehkäisy. Anttosen (2010, 3) mukaan sosiaalinen isännöinti on omassa asunnossa tapahtuvaa asumisen yksilöllistä tukemista yleisillä asunto- markkinoilla.

Nupponen (1991, 36) on kuvannut sosiaalisen isännöinnin kolmijakoisesti. Se voi olla asukaskeskeistä yhdyskuntatyötä, joka pyrkii asukkaiden omatoimisuuden vahvista- miseen. Se voi olla myös apuväline julkisten ja yksityisten palveluiden koordinoimi- sessa, jolloin tavoitellaan kokonaisvaltaista asiakkaan pulmien selvittelyä yhteistyössä eri palvelutahojen kanssa. Sosiaalinen isännöinti voisi olla myös paluu vanhan ajan talonmiesjärjestelmään, jolloin kiinteistöyhtiön toiminta laajenee pelkästä kiinteis- tönhoidosta asukaspalveluun.

Backlundin (2004, 5-6) mukaan Kuosmanen (2000) kertoo sosiaalisen isännöinnin käsitteen olevan alun perin käänös Norjan ja Ruotsin termeistä "social förvaltning" ja "samordnats boendeservice". Pohjoismaissa käsitteellä on tarkoitettu lähinnä perinteistä yhdyskuntatyötä. Syrjäsen (1991, 128) mukaan sosiaalisessa isännöinnissä on kysymys yhteistyöstä asukkaiden, kiinteistönhoito-organisaation ja julkisen sektorin välillä. Syrjäsen ajatus siitä, että huoltoyhtiöt pyrkisivät lisäämään toimintaansa sosiaalisia funktioita, ottamaan vastuuta asukkaiden sosiaalisesta turvallisuudesta, hyvinvoinnista ja viihtyisyydestä, toimi sosiaalisen isännöinnin lähtökohtana.

Asu lte –hankkeen hankesuunnitelman mukaan sosiaalinen isännöinti tukee asiakasta arjen toimintojen, talouden, mielenterveyden sekä päihteiden käytön hallinnassa, sosiaalisen verkoston rakentamisessa ja koulutukseen ja työhön ohjautumisessa. Isännöitsijä työskentelee palveluohjauksellisella työotteella. (Anttonen. 2010, 3) Kaksikymmentä vuotta Kuokkalan sosiaalisen isännöinnin projektista sosiaalisen isännöinnin tavoitteet ovatkin yhä samankaltaiset kuin mitä Syrjänen (1991, 128) esittää.

Sosiaalinen isännöinti on määritelty ja voidaan määritellä monin tavoin ja nimikkeiden avulla voidaan tehdä monenlaista työtä. Me lähdemme siitä, että sosiaalinen isännöinti on Asu lte –hankkeessa asumisohjaajan tekemää työtä, joka on yksilöllistä ja intensiivistä kuntouttavaa ja korjaavaa työtä. Työskentelyn tavoitteena on tukea asiakasta kokonaisvaltaisesti omassa elämäntilanteessaan niin, että tämä kykenee tulevaisuudessa huolehtimaan itsestään ja asunnostaan niin hyvin, ettei pelkoa asunnon menettämistä ja asunnottomuudesta olisi.

Asumisneuvonnan ja sosiaalisen isännöinnin historia on Suomessa vielä melko lyhyt. Ensimmäisenä sosiaalisen isännöinnin projektina ja asumisneuvonnan alkupisteenä on pidetty Jyväskylän Kuokkalassa 1988 alkanutta projektia. Tämän tyyppisten asu- ja palvelujen yleistymisen tapahtui kuitenkin vasta 1990 –luvun puolivälissä. Usein työ on alkanut hankkeiden ja projektien alle, ja hiljalleen vakinaistunut osaksi palvelukenttää. Kunnallisten hankkeiden rinnalla on ollut myös eri järjestöjen kuten Sini-nauhaliiton asumisneuvonnan ja sosiaalisen isännöinnin toimintaa. Alle on koottu

ARA:n asumisneuvonnan oppaan ja Backlundin (2005) tietoja yhdistellen sosiaalisen isännöinnin ja asumisneuvonnan historiaa Suomessa.

VUOSI	PAIKKAKUNTA	LISÄTIETOJA
1988	Jyväskylä	Ensimmäinen sosiaalisen isännöinnin projekti Kuokkalassa. Sisältänyt asumisneuvonnan elementtejä. Asumisneuvonnan alku.
1990	Kuopio	Asumisen ohjaajan virka sosiaalitoimeen.
1996	Kuopio	RAY:n rahoittama asumisneuvontaprojekti 1996-1999. Toiminta vakinaistui omaksi ASTU -yksiköksen 1998.
1997	Joensuu	Sosiaalista isännöintiä. (Pihlaja, 2011).
1998	Tampere, Vantaa	Vantaalla Vantaan vuokra-asuntojen sosiaalisen isännöinnin toiminta, joka vakinaistettu myöhemmin.
1999	Helsinki	Helsingin Kontulassa. Projekti osa EU:n Urban I ja Urban II yhteisöaloiteohjelmaa. Tavoitteena sosiaalisen osaamisen lisääminen. Tehtävää hoitamaan oli palkattu sosionomi.
2000	Helsinki, Järvenpää	Helsingin Vuosaarella. Järvenpäässä toiminta vakinaistettu.
2002	Helsinki, Jyväskylä, Kerava, Lahti, Lempäälä, Pori, Turku	Helsingin Maunulassa ja Myllypurossa. Porissa YH-asuntojen toimintaa häättöjen vähentämiseksi.
2003	Espoo, Helsinki, Hämeenlinna, Kouvola, Kuusankoski, Oulu	Helsingin Vesalassa. Asumisneuvonnan yleistyminen
2007	Jyväskylä	2007 alkaneen projektin jatkoksi Asu Ite –hanke.
2008	Tampere	Tampereen Vuokra-Asunnot Oy myy sosiaalisen isännöinnin palveluja sosiaalitoimelle.
Lisäksi asumisneuvontaa ja sosiaalista isännöintiä on toteutettu kolmannella sektorilla.		

KUVIO1 Asumisneuvonnan ja sosiaalisen isännöinnin historiaa Suomessa Backlundia (2005, 5-10) sekä Kettusta & Pätäriä (2010) mukailleen.

2.1 Asumisneuvonta

Asumisneuvonnan historia Suomessa on lyhyt ja se on kulkenut terminä sosiaalisen isännöinnin kanssa rinnakkain. Asumisneuvonnan lisäksi tämänkaltaisesta toiminnasta on käytetty myös nimityksiä asumisneuvoja, asukasiamies ja palveleva isännöinti. Vaikka palveluiden nimissä on ollut eroja, on kaikkien taustalla ollut tavoite keksiä uusia käytäntöjä asiakkaiden asumisongelmien ratkaisemiseksi. (Murto, 2003, 2).

Terminä asumisneuvontaa on käytetty sen selkeyden vuoksi, sillä on tarkoitettu asumista koskevaa neuvontaa (Backlund, 2004, 5-6).

Asumisneuvonta pyrkii ehkäisemään häätöjä puuttamalla nopeasti asumisen pulmiin. (Murto, 2003, 3). Suomessa häätöjä vuonna 2008 toimeenpantiin 7328 kappaletta (ARA, 2011). Asumisneuvonnan tavoitteena on ratkaista asumiseen liittyviä ongelmia ennen kuin häätöprosessi pääsee alkamaan. Asumisneuvonta on muodostunut kiinteistöyhtiöiden ja sosiaalipalveluverkoston väliin ja se palvelee asiakkaita sekä sosiaalisissa, fyysisissä että taloudellisissa asumiseen liittyvissä haasteissa. (Murto, A. 2003, 3-4)

Asumisneuvonnan työtapa on enemmän palveluohjauksellista, ja sisältää paljon neuvontaa ja yleisempää ohjausta, kuin mitä Asu Ite –hankkeen sosiaalinen isännöinti, jossa asumisohjaaja tukee asiakkaan arkea ja työskentelee tiiviisti asiakkaan kanssa. Backlundin (2005, 50) kaaviossa, joka esittelee asumisneuvojan työn jakautumista tulee ilmi, että asumisneuvojan työajasta suurimman osan (25%) vie palveluohjaus, neuvonta ja tuki. Yhdessä palveluverkoston yhteydenpidon kanssa (11%) vie palveluohjauksellinen työ jopa 36% asumisneuvojan työajasta. Seuraavaksi suurimman osan vie vuokravelkojen hoito ja maksusuunnitelmien teko (12 %). Työn kehittäminen ja kirjallinen raportointi nousee myös suureen rooliin (11%). Näistä prosenteista

voidaan nähdä, että asumisneuvonnassa palveluohjauksella ja verkostoissa tapahtuvalla työllä on suuri merkitys.

Sosiaalisella isännöinnillä ja asumisneuvonnalla on palveluohjauksen ja verkostotyön osalta selkeä yhteneväisyys, sillä myös sosiaalisessa isännöinnissä työote on palveluohjauksellinen ja asiakkaan verkostot ovat mukana työskentelyssä. Asu Ite –hankkeen sosiaalisen isännöinnin ja asumisneuvonnan palveluohjauksen välillä on kuitenkin selvä ero palveluohjauksen konkreettisuudessa. Asu Ite –hankkeen asumisohjaaja käy parhaimmillaan tapaamassa asiakasta tämän kotona useita kertoja viikossa ja lähtee tarvittaessa asiakkaan tueksi tämän asioidessa muissa palveluissa kun taas asumisneuvoja yleensä ohjaa asiakasta hänen tarvitsemiinsa palveluihin ja antaa niistä tarvittavaa tietoa. Yksilökohtaisen työn intensiteetissä on siis selvä ero. Sosiaalisessa isännöinnissä työntekijää kohden on n. 10 asiakasta, kun taas asumisohjaajalla asiakkaita voi olla useita satoja.

Sosiaalisen isännöinnin ja asumisneuvonnan tavoitteet ovat siis yhteneväisiä, mutta työskentelyn lähtökohdat ja keinot poikkeavat toisistaan. Alla olevassa taulukossa on vertailtu sosiaalista isännöintiä ja asumisneuvontaa palveluina keskenään. Kaavio n on tarkoitus selkeyttää näiden kahden päällekkäin ja rinnakkain käytetyn käsitteen eroja ja yhtäläisyyksiä kuten itse ne käsitämme.

	SOSIAALINEN ISÄNNÖINTI	ASUMISNEUVONTA
HISTORIA	yhdyskuntatyö, tekninen isännöinti sosiaalityön avuksi	palveluohjauksellisuus, tarve vähentää häätöjä
ASIAKKAIDEN MÄÄRÄ	työntekijää kohden rajallinen määrä (Asu lte: 20-30/vuosi)	jopa useita satoja
TAVOITTEET	yksilön asumisen ja asunnottomuuden pulmiin puuttumisen; asunnottomuuden vähentäminen	häätöjen ehkäisy, asunnottomuuden torjuminen; asunnottomuuden vähentäminen
YLEISYYS	harvinaisempaa	yleistynyt, panostetaan
KEINOT	jalkautuminen, verkostotyö, tiivis asiakastyö, ohjaus, neuvonta	ohjaus, neuvonta, verkostotyö, maksusuunnitelmat, vuokratähtien sovittelu
TYÖTAPA	korjaavaa työtä	ehkäisevää työtä

KUVIO2 Sosiaalinen isännöinti ja asumisneuvonta

2.2 Sosiaalisen isännöinnin ja asumisneuvonnan asiakkaat

Backlundin (2005,48) tutkimuksessa asumisneuvonnan suurimmiksi asiakasryhmiksi määriteltiin päihde- ja mielenterveysongelmaiset, jotka muodostivat lähes puolet asumisneuvonnan asiakkaista. Lisäksi työllistäviä ryhmiä olivat lapsiperheet, yksinasuvat, maahanmuuttajat, työttömät, nuoret ja ikääntyvät, muodostaen toisen puolen. Asumisneuvonnan työntekijät ovat jonkin verran tekemisissä myös täysin asunnottomien henkilöiden kanssa. Asiakkaiden kanssa hoidettavat asiat liittyvät yleensä vuokratilkojen hoitamiseen, järjestyshäiriöiden ja asunnon huonoon hoitoon liittyvien asioiden selvittämiseen. Näihin asumisen ongelmiin puuttumisella pyritään ehkäisemään häätöjä.

Sosiaaliseen isännöintiin tulevat asiakkaat ovat olleet syrjäytyneitä, elämänhallinnan menettäneitä, alkoholisoituneita ja/tai mielenterveysongelmaisia. Toinen keskeinen asiakasryhmä ovat olleet asunnottomuutta ehkäisevää palvelua tarvitsevat henkilöt.

Asiakkaina on myös vähemmistöryhmien edustajia, erityisesti romaneja. Sosiaalisen isännöinnin asiakkaat ovat palvelulta tarvinneet välittämistä, kotona arjessa kohtaamista, keskustelua, läsnäoloa, omatoimisuuteen kannustamista, rinnalla kulkemista, neuvoja, ohjaamista arjen askareissa ja asioinnissa sekä palveluihin, vertaisryhmiin ja harrastuksiin ohjaamista. Sosiaaliseen isännöintiin kuuluu vähäinen osa myös ehkäisevää työtä, esimerkiksi neuvonnan ja ohjauksen keinoin, asiakkaille jotka tarvitsevat tukea tai rohkaisua vain pienen ajan saadakseen otteen elämästä. Tämä on tarkoittanut esimerkiksi muutamaa kotikäyntiä tai puhelimitse annettua neuvontaa. Pitkäaikaisempien asiakkaiden kanssa työskentely on korjaavaa työtä. (Anttonen. 2010, 5-6)

Päihde- ja mielenterveysongelmaiset ovat siis sekä asumisneuvonnan, että sosiaalisen isännöinnin yleisiä asiakkaita. Ihmisten elämäntilanteet ovat aina kuitenkin yksilöllisiä, eivätkä nämä ongelmat itsessään välttämättä aiheuta palveluiden tarvetta. Joskus asiakkaalle riittää asumisneuvonnan palvelut, mutta intensiivisempää työskentelyä tarvitseville sosiaalinen isännöinti on soveltuvampaa. Vaikka päihde- ja mielenterveysongelmat eivät itsessään aiheuta asumisen tukipalveluiden tarvetta, on näitä palveluita oltava tueksi niitä tarvitseville.

3 ASUNNOTTOMUUS

Asunnottomuuden määritelmiä on useita. Valtion asuntorahaston määritelmän mukaan asunnottomaksi lasketaan ulkona, porraskäytävissä, asuntoloissa ja huoltokotityyppisissä palveluyksiköissä, kuntouttavissa yksiköissä, sairaaloissa yms. asunnon puutteen vuoksi majoilevat. Asunnottomia ovat myöskin vangit, joilla ei vapautuessaan ole asuntoa, sekä tilapäisesti sukulaisten tai tuttavien luona majoilevat henkilöt (Juurinen, Virtanen-Olejniczak, 2008, 145).

Kärkkäinen (1998, 5) on esittänyt asunnottomuuden Avramov (1996) mallin mukaan. Asunnottomaksi määritellään henkilö, jolla ei ole henkilökohtaista, kunnollista asuntoa. Asunnottomia ovat henkilöt, jotka eivät saa henkilökohtaista, pysyvää, kunnollista asuntoa tai eivät pysty pitämään sitä joko taloudellisista tai sosiaalisista syistä joh-

tuen. Asunnottomia ovat myös henkilöt, jotka eivät saa asuntoa tai pysty pitämään asuntoa, koska eivät kykene elämään itsenäisesti.

”Nimi Ovesa” -työryhmä on määritellyt asunnottomuutta seuraavanlaisesti:

”Asunnottomuus ei ole yksilön ominaisuus, vaan tila, johon asunnoton erilaisista syistä johtuen on päätytty. Asunnottomuus tarkoittaa syrjäytymistä asuntomarkkinoilta ja samalla asumiseen liittyvistä sosiaalisista suhteista ja yhteisöllisistä siteistä. Asunnottomuudessa, erityisesti pitkittyneessä asunnottomuudessa, on kyse huono-osaisuuden kärjistyneestä kasautumisesta. Pitkäaikaisasunnottomuus tarkoittaa usein myös taloudellista huono-osaisuutta, suoranaista köyhyyttä, sekä vakavia terveydellisiä ongelmia.” (Huovinen, Puttonen, Taipale, Voutilainen.2007, 6)

Asunnottomuudesta on siis löydettävissä erilaisia määritelmiä, ja asunnottomuus jaetaan joissain tilanteissa jopa kahteen eri määritelmään: absoluuttiseen asunnottomuuteen ja suhteelliseen asunnottomuuteen. Absoluuttinen asunnottomuus on yleisimmin miesten asunnottomuutta, ja absoluuttisesti asunnottomat asuvat ja yöpyvät paikoissa, joita ei ole tarkoitettu pysyvään asumiseen, esimerkiksi kadulla, metsissä tai yömajoissa yöpyvät ovat absoluuttisesti asunnottomia. Suhteellisesti asunnottomia ovat henkilöt, joilla mahdollisesti on oma asunto, jossa eivät kuitenkaan pysty olemaan. Tällaisia henkilöitä ovat esimerkiksi turvakodeissa, tuttavien luona tai laitoksissa asuvat. Tämäntyyppinen asunnottomuus on tyypillisempää naisille (Granfelt, 1998, 74).

Asunnottomuus voidaan jakaa pitkä- ja lyhytaikaisasunnottomuuteen. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä hallitukselle pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishelmassa pitkäaikaisasunnottomilla tarkoitetaan asunnottomien ryhmää, jonka asunnottomuus on pitkittynyt ja kroonistunut tai on uhatta kroonistua, koska tavalliset asumisratkaisut eivät heidän kohdallaan toimi, eikä heille ole riittävästi tarjota heidän yksilöllisiä tarpeitaan vastaavia ratkaisuja. Ohjelmassa arvioidaan, että noin kolmasosa asunnottomista on pitkäaikaisasunnottomia. 2008 arvioitiin, että pitkäaikai-

asunnottomia on Suomessa 2 500 henkilöä, valtaosa heistä elää pääkaupunkiseudulla (Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma, 2008). Valtion asuntorahasto ARA arvioi, että vuoden 2007 lopussa Suomessa vailla vakinaista asuntoa oli n. 300 perhettä ja n. 7300 yhden hengen taloutta (Juurinen, Virtanen-Olejniczak, 2008, 145). Vuonna 2010 marraskuussa Aran arvion mukaan Suomessa vailla vakinaista asuntoa oli 349 perhettä ja 7877 yhden hengen taloutta. (ARA, 2011). Vaikka asunnottomuutta pitkällä tähtäimellä on pyritty vähentämään, on asunnottomien määrä pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelman ensimmäisessä vaiheessa kasvanut. Uuden asuntokannan tekeminen, asuntolojen muokkaaminen ja uusien työtapojen kehittäminen on vielä kesken, mikä osaltaan vaikuttaa asunnottomien määrän nousuun. Varsinkin pääkaupunkiseudun asuntotilanne on kuitenkin huono. Useimpien asunnottomaksi Suomessa jää yksinasuva mies, jolla on taustalla päihteidenkäyttöä ja mielenterveysongelmia (Karjalainen, 2011).

Vuosi 1987 oli kansainvälinen asunnottomien vuosi. Sen jälkeen Suomessa asunnottomuus onnistuttiin puolittamaan kymmenessä vuodessa, sitten kehitys kuitenkin hidastui ja vuosituhannen vaihteessa asunnottomien määrä lähti jopa nousuun. 2000-luvun aikana Suomessa on rakennettu paljon uusia asuntoja asunnottomille, joiden avulla asunnottomuuden kasvu saatiinkin pysähtymään, mutta toimenpiteistä huolimatta asunnottomuutta ei ole saatu kokonaan poistettua. (Huovinen, Puttonen, Taipale, Voutilainen. 2007,4) Itse asiassa vuoden 2005 jälkeen asunnottomuus lähti hienoiseen nousuun, mutta vuonna 2010 asunnottomien määrä on jälleen laskenut (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus Ara. 2011, 3)

”Nimi ovesa” - työryhmän raportissa kerrotaan, että asiantuntijat ovat arvioineet, että asunnottomuus olisi vaikeutunut ja pitkittänyt ja ”helppo” osa asunnottomuudesta on pystytty selättämään. Jäljelle jäänyt asiakaskunta onkin täten nyt asunnottomien haastavin joukko. Tämä haastava joukko pitää sisällään ne asunnottomat, joilla on vaikeita terveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia, ja jotka tarvitsevat asunnon lisäksi palveluja, tukea ja/tai valvontaa, eli juuri pitkäaikaisasunnottomiksi määritellyt henkilöt. Heidän osuutensa on määrällisesti pieni, mutta he tarvitsevat asumisen onnistumiseen eniten tukea. (Huovinen, Puttonen, Taipale, Voutilainen. 2007,6-7)

Viimeisimpien tilastotietojen mukaan juuri pitkäaikaisasunnottomien määrä on vähentynyt vuodesta 2009 vuoteen 2010 jopa 10,9% (Asumisen rahoitus- ja kehittämissivusto Ara. 2011, 3).

Sosiaalisen isännöinnin asiakkaat ovat taustaltaan sekä absoluuttisesti että suhteellisesti asunnottomia, ja heidän joukossaan on pitkäaikaisasunnottomia. Opinnäytetyössämme asunnottomaksi kutsumamme henkilö voi täyttää yhden tai useamman näistä kolmesta määritelmästä. Sosiaalisen isännöinnin palvelua voidaan myös pitää ”Nimi ovela” –työryhmän määrittelemänä tukea antavana palveluna.

3.1 Asunnottomuus ja syrjäytyminen

”Syrjäytymisellä tarkoitetaan kasautunutta huono-osaisuutta, jossa yhdistyvät pitkäaikainen tai usein toistuva työttömyys, toimeentulo-ongelmat, elämänhallintaan liittyvät ongelmat ja syrjäytyminen yhteiskunnallisesta osallisuudesta. Syrjäytymiseen voi liittyä sairautta tai vammaisuutta, poikkeavaa käyttäytymistä, rikollisuutta ja päihteiden käyttöä. Mikään yksittäinen ongelma ei sinänsä aiheuta syrjäytymistä, vaan kysymys on kasaantuvista ongelmista ja eräänlaisen huono-osaisuuden kehän muodostumisesta. Syrjäytymisessä on siten kyse moniulotteisista, pitkäaikaisista ongelmista.” (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2006, 85)

Raunio (2006, 29) viittaa Halleröd & Heikkilän (1999) löytämiin Pohjoismaisista elinolosuhteista löytyneisiin hyvinvoinnin ongelmiin, jotka aiheuttavat sosiaalista syrjäytymistä. Näitä ovat taloudelliset ongelmat, asumisen huono taso, työttömyys, terveysongelmat, läheisten ystävien puuttuminen ja väkivallan tai sen uhan kokeminen. Tutkimuksen mukaan kaksi näistä kuudesta ongelmasta samalla henkilöllä riittää syrjäytyneeksi määrittelemiseen. Määritelmän mukaan suomalaisesta 20-64 –vuotiaista aikuisväestöstä syrjäytyneitä oli 1986 9,2 prosenttia ja vuonna 1995 11,9 prosenttia.

Jos syrjäytyminen on yksilöä ja yhteiskuntaa yhdistävien siteiden heikkoutta, on osallisuus niiden vahvuutta. Kaikki siteiden heikkous ei ole syrjäytymistä, mutta jos se aiheuttaa yksilölle yhteiskunnan keskeisten toiminnallisten areenojen ulkopuolelle jäämistä, on kyse syrjäytymisestä. Syrjäytynyt henkilö on heikosti integroitunut yhteiskuntaan. (Raunio, 2006, 10-11). Särkelä määrittelee Siltaniemen ym. (2008) ja Seppäsen (2001) mukaan osallisuuden ja osattomuuden määritelmiä. Osallisuus on ihmisen halua ja mahdollisuutta vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen ja sitä koskevaan päätöksentekoon. Osallisuuden tunne rakentuu esimerkiksi harrastusten, työn sekä vaikuttamistoiminnan kautta. Osallisuuden vastakohtana voidaan Seppäsen (2001) mukaan pitää osattomuutta. Osattomuus on tilanne, jossa yksilö ei ole osallinen jostakin yhteiskunnan tärkeänä pidetyistä asioista; sosiaalisista suhteista, työmarkkinoista tai taloudellisesta tai yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta (Särkelä 2009, 33).

Vaikutettaessa syrjäytymiseen tulee ottaa huomioon sekä yhteiskunnallinen tilanne ja yhteiskunnan rakenteet että yksittäisten ihmisten elämän pulmat ja haasteet. Jos halutaan vahvistaa yhteiskunnallista osallisuutta, tarvitaan yleisiä yhteiskunta- ja talouspoliittisia ratkaisuja yhtäläillä kuin yksilökohtaisia, kuntouttavia toimenpiteitä. (Raunio, 2009, 273-274) Näin ollen asunnottomuuden vähentämiseksi tarvitaan sekä rakenteellisia toimenpiteitä, että yksilötasolla tehtävää ehkäisevää ja korjaavaa työtä.

Asunnottomuus on laaja ja monitasoinen ilmiö, jonka analysoiminen edellyttää sekä asunnottomien ainutkertaisiin kokemuksiin että ilmiön yhteiskunnallisen viitekehyksen suuriin linjoihin kohdentuvaa tutkimusta. Asunnottomien joukossa on monenlaisia toisistaan poikkeavia alaryhmiä ja erilaisia ihmisiä, joilla kaikilla on oma elämänsä. (Granfelt 1998, 76).

3.1.1 Pitkäaikaisasunnottomuus – asumiskyvyttömyyttä vai yhteiskuntarakenteellinen ongelma?

Huvinen ym. esittävät asumiskyvyttömyyden Jokisen ja Juhilan (1991) määrittelyn kautta. Sen mukaan asumiskyvyttömyys koostuu avuttomuudesta, vastuuttomuudesta ja tahdottomuudesta suhteessa asumiseen. Avuttomuus on kyvyttömyyttä pitää riittävän hyvää huolta itsestään ja asunnostaan. Ihminen ei pysty selviytymään kodin päivittäisistä askareista, esimerkiksi siivous, kaupassakäynti ja raha-asioiden hoito on haasteellista. Vastuuttomuutta on välinpitämätön elämäntapa, joka näkyy naapurustoa häiritsevänä ja poikkeavana käyttäytymisenä. Ihminen esimerkiksi kokoaa asuntoonsa ns. juoppoporukoita tai valvoo öisin. Kun asumiskyvyttömyys on edennyt niin pitkälle, että he tyytyvät vallitseviin elinolosuhteisiinsa, voidaan ajatella, että he ovat tahdottomia muuttamaan tai parantamaan asumistilannettaan (Huvinen, Juvonen, Sovijärvi, Karppinen, Vaaramo. 2002, 16).

Mielestämme asumiskyvyttömyys on leimaava ja vanhanaikainen käsite, eikä sitä seurannut termi, vaikeasti asutettava, juurikaan parempi. Edellisessä kappaleessa mainitut asumisen ongelmat kulminoituvat yksilön käytökseen, mutta sen taustalla on tarvittavien palveluiden tai taitojen puute. Pitkäaikaisasunnottomon tai sen uhan alla oleva kuvaa terminä vallitsevaa asianlaitaa yksilöä leimaamatta. Sosiaalinen isännöinti on yksi asumisen taitoja tukeva palvelu henkilöille, joita muuten saatettaisiin pitää asumiskyvyttöminä tai vaikeasti asutettavina. Tätä käsitystämme tukee se, että osa Asu Ite –hankkeen asiakkaista ei saisi asuntoa Jyväskylän Vuokra-asunnoilta ilman sosiaalista isännöintiä.

Sekä pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmassa että asumisen rahoitus ja kehittämiskeskuksen pitkäaikaisasunnottomuuden määritelmässä otetaan kantaa taustatekijöihin, jotka altistavat asunnottomuudelle. Palvelujen puutetta ja sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia ei voida katsoa yksilön valinnoiksi ja yksilön vaikuttamismahdollisuudet tilanteensa parantamiseksi ovat rajallisia.

Mielestämme, mikäli ihminen on tai hän on vaarassa olla pitkäaikaisasunnoton, hänellä on selvästi erityisiä palvelutarpeita, jotka on huomioitava asumisratkaisuja mietittäessä. Hänellä voi olla ylempänä määritellyn asumiskyvyttömän tai vaikeasti asutettavan henkilön kanssa paljon yhteistä, mutta ero näissä määritelmissä on se, että pitkäaikaisasunnottomista puhuttaessa ei ajatella asumisen ongelmien lähtevän yksilöstä, vaan enemmänkin yhteiskunnan kyvyttömyydestä vastata hänen palvelutarpeisiinsa.

3.2 Asunnottomuus Jyväskylässä

Jyväskylässä on marraskuussa vuonna 2010 arvioitu olevan noin 193 asunnotonta, joista pitkäaikaisasunnottomiksi on määritelty 44 henkilöä (Ara, 2010, 16). Aran Asunnottomat 2010 selvityksen mukaan Jyväskylän asunnottomista suurin osa majoittuu tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona asunnottomuuden vuoksi. Tällaisia henkilöitä on yhteensä 168. Jyväskyläläisiä asunnottomia majoittuu kuitenkin myös ulkona, porrashuoneissa ja ensisuojuissa (11 henkilöä), asuntoloissa ja majoitusliikkeissä (5 henkilöä) ja huoltokotityyppisissä asumispalveluyksiköissä, kuntoutusyksiköissä, laitoksissa ja sairaaloissa (2 henkilöä). Lisäksi vapautuvat vangit, joilla ei ole vapauduttuaan asuinpaikkaa lasketaan Jyväskylän asunnottomiin (7 henkilöä). Naisten osuus Jyväskylän asunnottomista on n. viidesosa. Alle 25-vuotiaita henkilöiden osuus on noin kolmasosa kaikista asunnottomista. Maahanmuuttajien osuus asunnottomista on pieni, vain n. 2,5 % asunnottomista Jyväskylästä on maahanmuuttajia.

Ostettuihin ja itse tuotettuihin sosiaalihoitolain mukaisiin asumispalveluihin sijoitettuna on Jyväskylässä noin 240 henkilöä. (Anttonen, 2010a, 2) Sosiaalihoitolain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää yksityisen henkilön, perheen sekä yhteisön sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä. Sosiaalihoitolain mukaan kunnan on hankittava, joko itse perustaen tai muilla keinoin, tarvettaan vastaava määrä palvelu- ja tukiasuntoja sekä laitospaikkoja asumisen järjestämistä varten. Sosiaalihoitolain mukaisilla asumispalveluilla tarkoitetaan palvelu- ja tukiasumisen järjestämistä. Asumis-

palvelua on mahdollista saada henkilön, joka erityisestä syystä tarvitsee tukea ja apua asunnon tai asumisensa järjestämisessä.

(Sosiaalihuoltolaki 710/1982, 1§, 22§, 23§, 27§)

Tainio (2009) on määritellyt tukiasumisen asukkaan omatoimista suoriutumista tukivaksi ja kuntouttamista edistäväksi asumismuodoksi. Tukiasumisessa henkilö voi asua omassa asunnossaan tai tukiasunnossa. Tukiasumisen tavoitteena on mahdollistaa asiakkaan itsenäiseen asumiseen siirtyminen tukemalla ja ohjaamalla häntä arjessa ja elämönhallinnassa. Tukiasumisen on tarkoitus olla tilapäistä, mutta sitä voidaan järjestää myös pysyvästi sellaisille asunnottomille, jotka tarvitsevat jatkuvaa tukea.

(Tainio, 2009, 24) Jyväskylän kaupungilla on ostosopimus 167 tuetusta asumispaikasta Jyväskylän katulähetys ry:n kanssa. Lisäksi Katulähetystyksen ensisuojan 12 paikkaa ovat myös kaupunkilaisten käytössä. Jyväskylän kaupunki ostaa lisäksi 37 tukiasumispaikkaa Kuiville pyrkivien tuki ry:ltä. Tukiasuminen tällaisissa yksiköissä on tarkoitettu sellaisille henkilöille, jotka päihde- ja mielenterveysongelman, psykososiaalisen syyn tai vammaisuuden takia tarvitsevat apua ja ohjausta asumisessa ja yhteiskuntaan kiinnittymisessä. (Anttonen, 2010a, 2-3)

Karkea jako tuki- ja palveluasumisen välillä on se, että tukiasuminen on ensisijaisesti väliaikaista ja palveluasuminen pitkäaikaista. Palveluasumisen asumispaikoista voidaan puhua myös hoitopaikkoina. Palveluasuminen jaetaan tehostettuun palveluasumiseen ja palveluasumiseen. Jyväskylän kaupunki tuottaa omana palvelunaan päihde- ja mielenterveysongelmallisille palveluasumista Sallaajärven palvelukodissa, jossa on 30 asumispaikkaa. Ostopalveluna Jyväskylän kaupunki hankkii Kristillinen alkoholisti- ja narkomaanityö ry:ltä yhden palveluasumispaikan vuodessa ja Jyväskylän aikuissosiaalityön asiakkaille on varattu Kuokkalan Vuoroparista Jyväskylän nuori- ja palveluasunnoilta seitsemän palveluasumispaikkaa. (Anttonen, 2010a)

Jyväskylä on hankkinut asumispalveluja erityisesti päihde- ja mielenterveysongelmallisille, pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelman aikana se on tehnyt yhteistyötä Katulähetystyksen, rikosseuraamuslaitoksen, Jyväskylän sairaanhoitopiirin ja aikuispsykiatrian palvelujen kanssa. Tästä voidaan päätellä, että asumispalveluja Jyvä-

kylässä tarvitsevat ensisijaisesti päihde- ja mielenterveysongelmaiset ja vankilasta vapautuneet. Voidaan siis päätellä, ettei vanhusten asunnottomuus tai heille tarjottujen asumispalvelujen vähyys ole syynä Jyväskylän asunnottomien määrään, vaan asunnottomia ja asunnottomuuden uhan alaisuudessa Jyväskylässä, ovat sellaiset henkilöt joilla on sellaisia päihde- ja/tai mielenterveyden ongelmia, jotka tekevät heidän asuttamisestaan tavanomaisiin tuki- ja palveluasuntoihin haastavaa.

3.3 Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma PAAVO

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma on osa valtioneuvoston asuntopoliittista toimenpideohjelmaa ja se on laadittu vuosille 2008-2011. Tämän pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelman tavoitteet ovat puolittaa pitkäaikaisasunnottomien määrä Suomessa vuoden 2011 loppuun mennessä ja tehostaa toimenpiteitä asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseksi. Ohjelmassa pitkäaikaisasunnottomilla tarkoitetaan sellaisia asunnottomia, joiden asunnottomuus on pitkittynyt tai kroonistunut tai vaarassa kroonistua sen vuoksi, että tavanomaiset asumisratkaisut eivät heidän kohdallaan toimi, eikä heidän tarpeitaan vastaavia ratkaisuja ole tarjolla. Asunnottomista kolmasosan on arvioitu olevan pitkäaikaisasunnottomia (Ympäristöministeriön raportti 2008, 17). PAAVO:n toimenpiteet on kohdistettu ns. asunnottomuuden kärkikuntiin ja kaupunkiin Suomessa. Kuitenkin asunnottomista neljäsosa asuu muualla kuin vähentämishjelman tukea saavissa kunnissa (Karjalainen, 2010, 159)

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmaa alustanut ”Nimi Ovesa” työryhmä on vuonna 2007 nimennyt työnsä ja ehdotustensa taustalla vaikuttaviksi periaatteiksi, että asunnottomuutta ei hyväksytä ja jokaisella on oikeus asuntoon ja tarvitta-vaan tukeen. He lähtevät siitä, että jokaisella on oikeus identiteettiin ja yksityisyyteen; tämän vuoksi asuntolatyyppejä ratkaisuja ja ulkona asumista ei hyväksytä. Tämän lisäksi viranomaisilla on vastuu torjua asunnottomuutta ja pyrkiä estämään tarpeettomia häättöjä. Asuntoa on pidettävänä ensimmäisenä edellytyksenä, jonka järjestettyä myös asunnottoman henkilön muita ongelmia voidaan lähteä ratkomaan,

eli kyseessä on ns. Asunto Ensin -periaate. (Huovinen, Puttonen, Taipale, Voutilainen. 2007,13)

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelman kohdennetut toimenpiteet pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi tavoittelevat uudenlaista vastuunjakoa eri toimijoiden välillä, määrittelevät rahoituksen jakautumista ja pyrkivät kehittämään uudenlaisia toimintamalleja ja ratkaisuja asunnottomuuden problematiikkaan. (Ympäristöministeriön raportti 2008, 6-13).

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelman toimeenpanosta tehdyn aiesopimuksen (2008, 2-3) mukaan pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseksi tehtävät toimet Jyväskylässä ovat seuraavat:

- 30 asuntoa tai tukiasuntopaikkaa pitkäaikaisasunnottomille
- lisähenkilöstön palkkaus Jyväskylän kehittämishankkeen projekteihin
- Yhteistyössä rikosseuraamuslaitoksen kanssa toteutetaan asunnottomien vankilasta vapautuvien ja kriminaalihuollon asiakkaiden tuetun asuttamisen projekti (Oma Koti)
- Nuorten asuntotarpeisiin vastaaminen asunnottomuutta ennaltaehkäisevänä toimena
- Asumisneuvojapalvelu Jyväskylän kaupungin, vuokratoyhtiöiden ja kolmannen sektorin yhteistyönä.

Aiesopimuksessa mainittuja projekteja ja hankkeita ovat Asu lte –hanke, Oma Koti –hanke ja Pupuhuhan lähiöhanke, jossa toimii kaksi asumisohjaajaa. (Anttonen 2010c, 2-3)

4 ASU ITE -HANKE

Hankesuunnitelmassa kerrotaan Jyväskylän kaupungin osallistuvan valtioneuvoston periaatepäätöksen (14.2.2008) mukaiseen pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelmaan 2008-2011. Asu lte –hanke Jyväskylässä alkoi 1.1.2011, ja päättyy 31.12.2013, Asu lte –hanketta on edeltänyt sosiaalisen isännöinnin Asu lte –pilottihanke 1.3-31.12.2010. Pilottihankkeen aikana pohdittiin eri vaihtoehtoja varsi-

naisen hankkeen järjestämisen muodoksi. Hankesuunnitelma pohjautuu pilottihankkeesta ja Rikosseuraamuslaitoksen Oma Koti –hankkeesta saatuihin kokemuksiin. (Anttonen, 2010a, 1)

”Asu Ite –hanke ehkäisee pitkäaikaisasunnottomuuden syntymistä ja tukee pitkäaikaisasunnottomien kuntoutumista itsenäiseen asumiseen.”

(Anttonen, 2010a, 1)

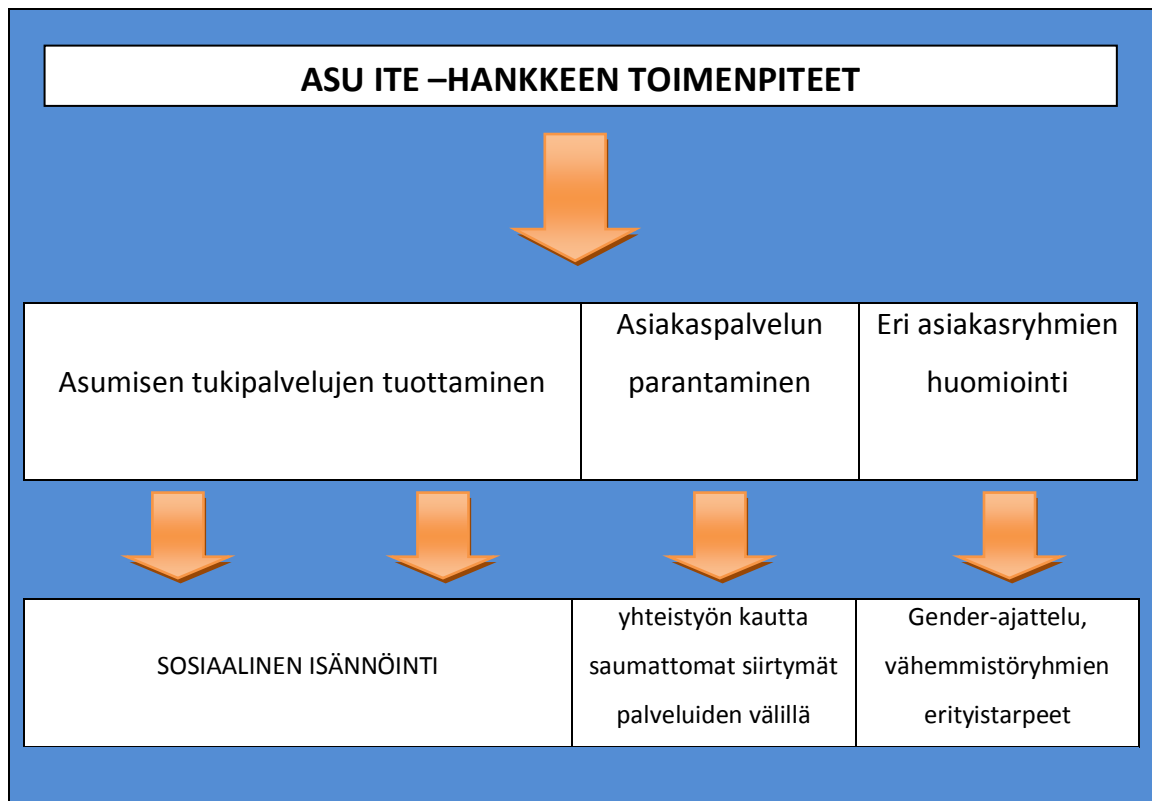
Asu Ite –hankkeen tavoitteena ensisijaisesti tukea pitkäaikaisasunnottomuuden puoltumisen tavoitteen toteutumista järjestämällä tuettua asumista sellaisille henkilöille, joille sitä ei Jyväskylässä ole ollut tarjolla. Asu Ite –hankkeen muita tavoitteita ovat tukea tarvitsevien naisten ja miesten asuntojen saannin helpottuminen, itsenäiseen asumiseen siirtymisen onnistuminen, häätöjen ehkäisy, asumisyksiköiden asukaskierron toteutuminen ja vankilakierteen ehkäisy tai katkeaminen. Hankkeessa tuetaan joka vuosi 20-30 asumiseen tukea tarvitsevan naisen ja miehen siirtymistä itsenäiseen asumiseen tai tuetaan asunnon säilyttämisen onnistumista sosiaalisen isännöinnin avulla. Suuremman asiakasmäärän kanssa tehdään ehkäisevää neuvontaa ja opastustyötä. (Anttonen, 2010a, 3,6)

Kohderyhmäksi on Asu Ite –hankkeen hankesuunnitelmassa määritelty jyväskyläläiset naiset ja miehet ja varsinkin nuoret, joiden yhteiskuntaan sijoittumista uhkaa asunnottomuus. Kohderyhmässä on henkilöitä, jotka eivät sitoudu asumisessa kristillisiin arvoihin tai absoluuttiseen päihdeettömyyteen, jotka pyrkivät siirtymään itsenäiseen asumiseen Jyväskylän kaupungin omista ja ostetuista tuetuista asumispalveluista, tai jotka ovat pitkäaikaisasunnottomia tai sen uhan alla. Lisäksi kohderyhmänä ovat henkilöt, jotka vapautuvat vankilasta tai ovat yhdyskuntapalvelussa. Jyväskylän asunnottomien joukossa on henkilöitä, jotka eivät halua muuttaa sellaisiin asumisyksiköihin, jotka asettavat rajoituksia kristillisten arvojen noudattamisen tai päihdeettömyyden suhteen. Sosiaalinen isännöinti voi turvata asunnon myös näille henkilöille – kuten myös sellaisille henkilöille, joilla ei ole päihde- tai mielenterveysongelmaa, mutta ovat vaarassa menettää asuntonsa. Lisäksi useat vankilasta vapautuvat ja yhdyskuntaseuraamuksia suorittavat tarvitsevat tukea kyetäkseen asumaan itsenäisek-

si. Asunnon turvaaminen edistää asiakkaan hyvinvointia ja voi mahdollistaa asiakkaiden etenemisen koulutus-, työllistämis- tai kuntoutumispolulla kun uhka asunnottomuudesta on poistunut. (Anttonen, 2010a, 3-4)

Yhteistyökumppaneina hankkeelle ovat Jyväskylän kaupungin aikuissosiaalityön ja perusturvan palveluyksikkö, Rikosseuraamuslaitos, Sovatek-säätiö, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri, Jyväskylän vuokrataloyhtiöt, Jyväskylän kaupungin ostettujen asumispalvelujen tuottajat, Jyväskylän kaupungin muut sosiaali- ja terveysterveyst. (Anttonen, 2010a, 9-10)

Sosiaalinen isännöinti tukee asiakkaan arkielämän toimintojen, talouden, mielenterveyden sekä päihteiden hallinnassa. Se pyrkii tukemaan asiakkaan sosiaalisen verkoston rakentamisessa ja koulutukseen ja työhön ohjautumisessa. Työskentely on voimavaralähtöistä. Sosiaalisena isännöitsijänä toimiva asukasohjaaja työskentelee palveluohjauksellisesti ja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Sosiaalisessa isännöinnissä huomioidaan vähemmistöryhmien erityistarpeet. Sosiaalinen isännöinti voi tukea asumisyksikössä kuntoutuneita henkilöitä siirtymään itsenäiseen asumiseen, tämä edistää asumisyksikköpaikkojen vapautumista ja nopeuttaa sijoituspaikan saantia uusille asunnottomille. (Anttonen, 2010a, 3-4)

Anttonen (2010a,7)

KUVIO3 Asu Ite -hankkeen hankesuunnitelman toimenpiteet

Rikosseuraamuslaitos ja Jyväskylän kaupunki tekevät yhteistyötä sosiaalisen isännöinnin palvelun yhdistämiseksi yhteiseksi hankkeeksi niin, että Rikosseuraamuslaitos ostaa asiakkaidensa tarvitsemat sosiaalisen isännöinnin palvelut Asu Ite –hankkeelta. Lisäksi hankkeen avulla tuotetaan sosiaalihuoltolain mukaisia kuntouttavia asumispalveluja tukevia ja asunnottomuutta ehkäiseviä asumisen tukipalveluita Jyväskylän kaupungille. Asiakaspalvelua parannetaan tekemällä yhteistyötä hankkeen yhteistyötahojen kanssa. Mikäli asiakas joutuu siirtymään asiakkuusprosessinsa aikana eri yhteistyötahon palveluiden piiriin, on siirtymä tiiviin yhteistyön ansioista asiakkaalle ja palveluiden tuottajille sulava. Hankkeen eri toiminnoissa ja niiden suunnittelussa pyritään huomioimaan eri sukupuolten ja vähemmistöjen erityistarpeet. Hankkeen toimenpiteet tuottavat monialaisen, yli palvelurajojen ulottuvan sosiaalisen isännöinnin mallin. Samalla luodaan asiakkaiden itsenäisen asumisen tukiverkostomalli. (Anttonen, 2010a,7)

Asu Ite –hanketta arvioidaan hankesuunnitelman mukaan selvittämällä sosiaalisen isännöinnin vaikutuksia yhteistyössä Jyväskylän ammattikorkeakoulun ja Jyväskylän

yliopiston kanssa. Opinnäytetyömme on osana hankkeen arviointia. Arviointiin osallistuvat asiakkaat, yhteistyökumppanit, palvelujen järjestäjät ja perusturvalautakunta. Hankkeessa tehdään vuosittain asiakaspalautekysely. Hankkeen etenemistä arvioidaan sosiaalityön ja yhteistyökumppaneiden palavereissa. (Anttonen, 2010a, 10)

4.1 Sosiaalisen isännöinnin asiakkuuden prosessi

Sosiaalisen isännöinnin asiakkaaksi voi edetä kahta reittiä pitkin. Asiakkuus voi alkaa sillä, että asiakas ohjataan Jyväskylän kaupungin aikuissosiaalityön työntekijän, asumisohjaajan tai asumisneuvojan toimesta SAS-ryhmään (Selvitä, Arvioi, Sijoita). SAS-ryhmä päättää asiakkuudesta ja asunnon saamisesta, jonka ehtona on sosiaalisen isännöinnin vastaanottaminen. Jos asiakas ei sitoudu sosiaaliseen isännöintiin, ei asiakkuus voi alkaa. Toinen tapa tulla asiakkaaksi on Laukaan vankilan ja Jyväskylän yhdyskuntaseuraamustoimistosta kautta. Sosiaalinen isännöinti edellyttää joko vankilan tai yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakkuutta. He kartoittavat vapauttamisyksikköön tai valvottuun koevapauteen tulevan henkilön tarvitsemat palvelut, mm. asumispalvelut. Asiakas ohjataan asuntotyöryhmän piiriin joko verkostokokouksen kautta tai ilman sitä. Asuntotyöryhmä kokoontuu yhdessä asiakkaan kanssa verkostokokouksen jälkeen ja tekee päätöksen siitä, alkaako sosiaalisen isännöinnin asiakkuus vai ei. Samalla voidaan päättää myös asunnon saamisesta. (Anttonen, 2010b)

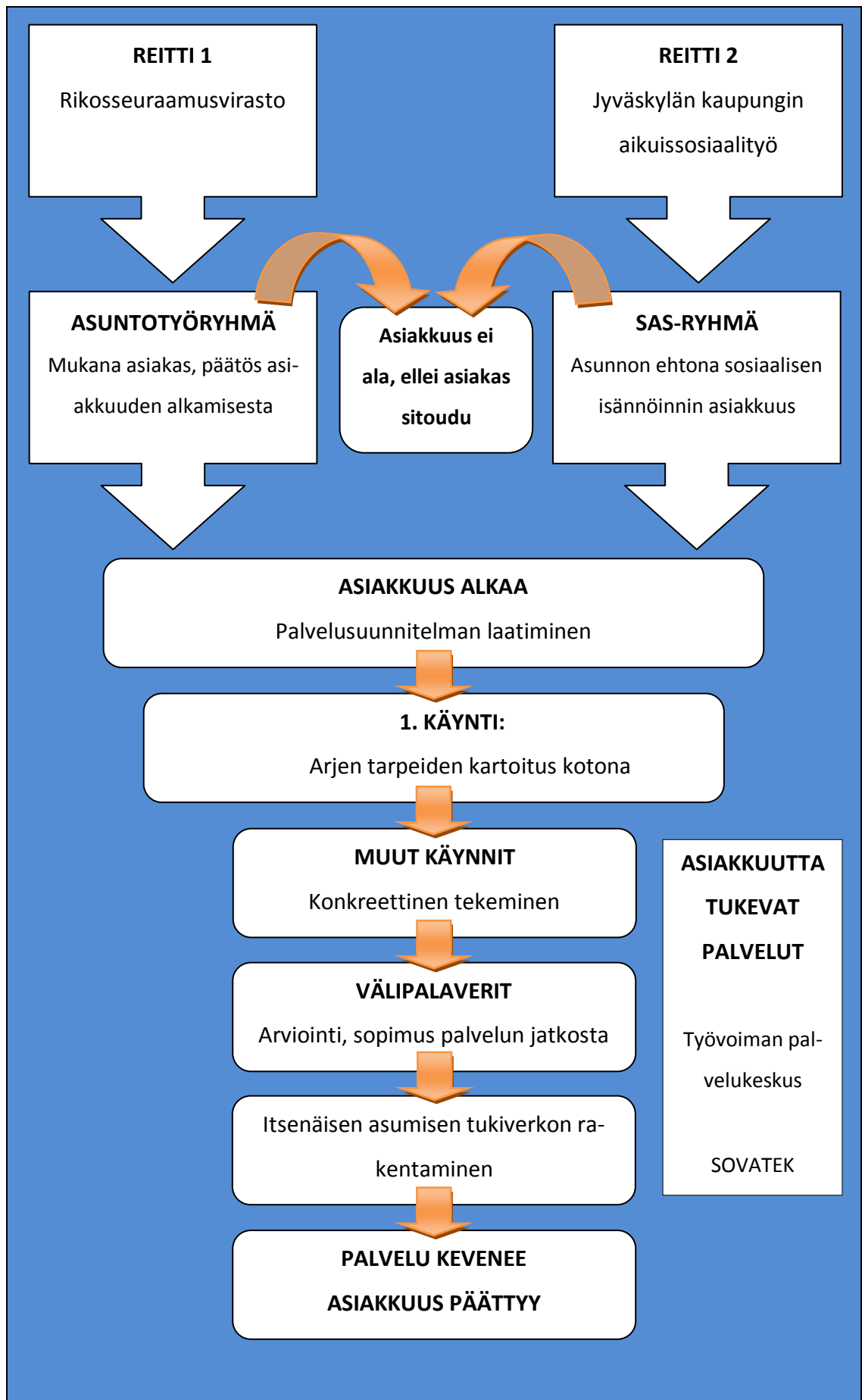
Sosiaalisen isännöinnin asiakkuus alkaa palvelusuunnitelman tekemisellä. Sen laati- misessa ovat mukana, asiakas, asukasohjaaja, kaupungin tai vankilan sosiaalityöntekijä tai rikosseuraamustyöntekijä. Asiakkaan kanssa yhdessä sovitaan ensimmäinen käynti, jonka aikana kartoitetaan hänen tuen tarpeitaan ja arjen sujumista. Samalla suunnitellaan seuraavan käyntikerran ajankohtaa ja sitä, mihin käynnillä panostetaan ja millä keinoin. Myöhemmät käynnit koostuvat konkreettisesta tekemisestä, esimerkiksi vaatteiden ostosta tai kauppareitin opettelusta. Asukasohjaaja tukee ja kannustaa asiakasta toimimaan itsenäisesti. Motivointi ja kannustus ovat avainasemassa asukasohjaajan tekemässä työssä asiakkaiden kanssa. (Anttonen, 2010b)

Sosiaalisen isännöinnin aikana kunkin asiakkaan kanssa pidetään välipalavereita, johon osallistuvat hänen työntekijänsä (samat kuin aloituspalaverissa). Välipalavereissa arvioidaan asiakkaan tilannetta ja tavoitteiden toteutumista. Samalla sovitaan siitä intensiteetistä, jolla palvelua jatketaan. Sosiaaliseen isännöintiin kytketään muita tuen muotoja yhteistyössä työvoiman palvelukeskuksen kanssa. Asiakkaan työkyky arvioidaan ja hänet ohjataan sopivana aikana SOVATEK:in¹, jossa asiakkaalle räätälöidään palvelupaketti. Palvelupaketti voi sisältää päihde- tai mielenterveyskuntoutumista ja työkykyyn sopivaa työtoimintaa työharjoittelun tai työkokeilun, oppisopimuskoulutuksen tai palkkatukityön muodossa. Asukasohjaaja on asiakkaan tukena työssäkäynnissä. (Anttonen, 2010b)

On tärkeää ymmärtää, että sosiaalisen isännöinnin prosessi voi olla asiakkaalle hyvin raskas, ja retkahdukset eri muodoissa ovat ymmärrettäviä asiakkuuden aikana. Retkahduksen tapahtuessa asiakas ohjataan oikean avun piiriin ja sosiaalista isännöintiä jatketaan kun asiakas siihen kykenee. (Anttonen, 2010b)

Työskentelyn loppuvaiheessa keskitytään itsenäisen asumisen tukiverkon rakentamiseen. Palvelua kevennetään asteittain vähentämällä käyntejä, painottamalla työskentelyä puhelinkontaktin varaan. Asiakkuus päättyy hallitusti asiakkaan kuntoutumisen mukaan. Mikäli rikosseuraamuslaitoksen kautta tullut asiakas tarvitsee sosiaalista isännöintiä vielä rikosseuraamuslaitoksen asiakkuuden päätyttyä, hänet ohjataan SAS-ryhmään. SAS-ryhmässä päätetään sosiaalisen isännöinnin polun jatkamisesta. (Anttonen, 2010b)

¹ ” *Sovatek-säätiö on julkisen ja kolmannen sektorin taustayhteisöjen perustama yhteistoimintaorganisaatio laajenevien ja monimutkaistuvien ongelmien ehkäisyyn ja hoitoon sekä järjestölähtöinen toimija syrjäytymisen ehkäisemiseen ja osallisuuden edistämiseen.* ” (Sovatek-säätiön internetsivut, 2011)

KUVIO4 Asu Ite -hankkeen sosiaalisen isännöinnin prosessi pohjautuen Anttosen (2010) kaavioon

4.2 Sosiaalisen isännöinnin taloudellisuus

Tutkimussuunnitelmassamme yksi tavoite oli arvioida sosiaalisen isännöinnin taloudellisuutta. Peruslähtökohta tähän oli selkeä – yhden tai kahden työntekijän tuoma tuki tavallisiin vuokra-asuntoihin voisi ehkäistä laitosasumisen ja toisaalta asunnottomuuden lieveilmiöiden kustannuksia. Lisäksi asunnon kaltoin kohtelusta ja hädöistä syntyviä kustannuksia pyritään ehkäisemään asumisneuvonnan ja sosiaalisen isännöinnin keinoin.

Asumisneuvonnan ja asunnottomuuden vähentämistoimia on tutkittu yhteistyössä Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun, Tampereen teknillisen yliopiston ja Kaupunkitutkimus TA oy:n julkaisussa Asumisneuvonnan ja asunnottomuuden vähentämistoimien kustannusvaikutusten mittaaminen (2010). Muita asunnottomuuden ratkaisukeinojen ja asunnottomuuden kustannuksia käsitteleviä tutkimuksia ovat mm. Ympäristöministeriön raportteja 7/2011 Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset kustannukset ja Merja Hietikon Asumisneuvojalla säästöjä (2004). Hietikon tutkimuksessa on tutkittu Kontulan kiinteistöt oy:n asumisneuvontaa, jossa on paljon sosiaalisen isännöinnin piirteitä. Hietikko toteaa, että ennaltaehkäisevä työ on tuonut säästöjä ja että ongelmien riittävän aikaisella tunnistamisella on kyetty välttämään raskaampia hoito- ja kuntoutustoimenpiteitä, jotka ovat kalliita sekä asukkaalle, että yhteiskunnalle (Hietikko 2004, 27). Myös Jyväskylän kauppakorkeakoulun, Tampereen teknillisen yliopiston ja Kaupunkitutkimus TA oy:n tutkimuksessa päädytään samankaltaisiin päätelmiin (2010, 119). Asukkaiden ohjauksen ja tuen kautta saavutettavat säästöt koostuvat erityisesti laitos- ja sairaanhoidon kustannuksissa. Asunnottomuuden lieveilmiöiden aiheuttaman palveluiden käyttöä kyetään myös vähentämään puuttamalla asukkaiden ohjaukseen ja tukeen. Erityisesti kriisipalvelujen, poliisin ja ambulanssien käytön katsottiin vähentyneen.

Hietikko (2004, 25) on arvioinut Kajanojan (2000) arvion mukaan, että yhden syrjäytyneen henkilön julkiselle taloudelle aiheuttamat kustannukset ovat vuodessa 14 464 euroa. Arviointitavasta riippuen kustannuksien arvioitu määrä kuitenkin vaihtelee. Sosiaalisen isännöinnin taloudellisuutta tutkiessa pitää kiinnittää myös huomiota siihen, mikä on sosiaalisen isännöinnin vaihtoehto. Seuraavassa taulukossa on esitetty joitakin palveluita ja niistä syntyneitä kustannuksia. Taulukon lähteenä on käytetty Hietikon (2004, 25) taulukointia ja valtiovarainministeriön kevään 2009 taloudellisen katsauksen (2009, 106) ja Jouko Lönnqvistin Case Härmälästä kertovien dioiden (2010, 8) tietoja. Hinnalla tarkoitamme palvelujen kustannuksia, emme hintaa joka asiakkaalle jää maksettavaksi.

Palvelu	hinta/vrk	hinta/kk	lähde:
Vankilapäivä	170 e/vrk	5100 e/kk	Valtiovarainministeriö 2009
Lapsiperhe, kriisiasuminen	50-80 e/vrk	2000 e/kk	Hietikko 2004
Hoitovuorokausi			Hietikko 2004
Sairaala/poliklinikka	170e/vrk	5100e/kk	
Erikoissairaanhoido	340e/vrk	10200e/kk	
Asuntola-asuminen	70e/vrk	2100e/kk	Hietikko 2004
Poliisin säilöönotto	190e/vrk	-	Lönnqvist 2010
Ambulanssikuljetus	n. 90e/kpl	-	Lönnqvist 2010
Päihde/Laitospalvelut	n. 80e/vrk	n.2400e/kk	Lönnqvist 2010

KUVIO 5 Taulukko palveluiden kustannuksista vrk/kk

Kustannuksia asumisen ongelmat aiheuttavat sekä yksilölle, asuntoyhtiölle, että yhteiskunnalla. Yllä oleva taulukko keskittyy yhteiskunnalle koituihin kuluihin. Häädön hinnaksi Hietikko (2004,25) on arvioinut 2300 euroa kiinteistöyhtiölle ja 200 euroa häädetylle henkilölle. Sen kartoittaminen, kuinka paljon säästetään puuttumalla asunnottomuuteen, ei kuitenkaan ole näin yksinkertaista. Toiminnan pitkäaikaiset vaikutukset, huono-osaisuuden ja syrjäytymisen vähenemisen tuottamia säästöjä ja niiden arviointia ei ole tehty, eikä niitä voi yksiselitteisesti ennustaa.

Sosiaalialan taloudellinen arvioiminen ei ole yksiselitteistä. Sosiaalialalla taloudellisen arvioinnin tarkoitus on saada kuva rajallisten resurssien ja varojen parhaasta käytöstä. Sosiaalialalla usein rahoitus johonkin tiettyyn palveluun on pois jostain toisesta palvelusta (Shefton ym., 2004, 13) Asu Ite –hankkeen rahoitus tulee pitkälti pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmassa sovituista toimenpiteistä, mutta jos sosiaalista isännöintiä työkäytäntönä pyritään vakiinnuttamaan, kilpailee se muiden palvelujen kanssa resursseista.

Sosiaalialan taloudellista arviointia tehdessä on tärkeä muistaa, että palvelu voi olla tehokasta ilman, että se on kustannustehokasta. Kustannustehokkuudella tarkoitetaan mahdollisuutta tehdä sama asia pienemmillä varoilla. Se, mikä on tehokasta tai resurssien parasta käyttöä, joudutaan arvioimaan. On helppo listata kulloisenkin palvelun kustannukset, mutta pelkästään kustannusten vertailu ei riitä. Kustannusten lisäksi pitäisi olla tietoa myös palvelun vaikutuksista, ennen kuin palvelun kannattavuutta voidaan arvioida. (Shefton, ym. 2004, 13)

Taloudellisen arvioinnin keskeiset vaatimukset Sheftonin ym. (2004, 14) mukaan koskevat ensisijaisesti taloudellisen arvioinnin ja tiedonkeruun systemaattisuutta. Tutkimus tulee rajata tiettyyn palveluun, jonka kustannuksia ja vaikutuksia arvioidaan pidemmällä aikavälillä ja järjestelmällisesti. Myös arviointikriteereihin tulee kiinnittää huomiota, jotta kyetään tekemään päätelmiä siitä, millaisen kokonaisuuden palvelun kustannukset ja vaikutukset muodostavat.

Vertaamalla vankilapäivien tai hoitopäivien hintoja Asu Ite –hankkeen kustannuksiin emme voi sanoa tekevämme taloudellista arviointia. Taloudellisessa arviossa kyse ei ole pelkistä kustannuksista, vaan tarvitsisimme enemmän tietoa Asu Ite –hankkeen vaikutuksista varsinaista taloudellista arviota tehdäksemme. Tätä tietoa ei ole vielä saatavissa. Voimme antaa suuntaa niille peruslähtökohdille, mitä varsinaisessa taloudellisessa arviossa voisi käyttää hyväkseen, mutta kokonaisuudessaan taloudellinen arvio on liian suuri kokonaisuus tähän opinnäytetyöhön, eikä siihen ole tämän tutkimuksen aikana tarkoituksenmukaistakaan paneutua.

Asu lte –hankkeen yhden henkilön palkkakulut ovat 38 000 euroa ja matkapuhelin-kustannukset ym. kulut 10 000 euroa vuodessa. Hankkeen vuosittainen talousarvio koostuu palkka- ja muista kustannuksista. Palkkakustannukset ovat 152 000 euroa ja muut kustannukset 40 000 euroa, muodostaen kokonaissumman 192 000 euroa vuodessa. Tulona hankkeella ovat Kasteohjelman osuus palkkakustannuksista ja rikosseuraamusviraston osuus, yhteensä 134 000 euroa. Nettokustannuksia hankkeesta syntyy 58 000 euroa. (Anttonen 2010a, 9) Jos nettokustannusten osuus jaetaan n. 20:llä henkilöllä joita asumisohjaaja vuoden aikana tukee, ja jaetaan summa 365:llä, saadaan sosiaalisen isännöinnin kustannuksiksi noin 8 euroa päivältä. Kokonaiskustannuksista laskettuna yhden ihmisen sosiaalisen isännöinnin palvelun vuorokaudelle tulee hintaa 17,5 euroa. Se, onko palvelu taloudellisesti kustannustehokasta, kuitenkin riippuu palvelun vaikutuksista, joita ei ole tarpeeksi kattavasti tutkittu johtopäätösten tekoa varten.

Asu lte -hankkeen sosiaalisen isännöinnin hyötysuhde on melko pieni verrattuna esimerkiksi asumisneuvonnan tyyppiseen palveluun, sillä asumisohjaajalla on kerrallaan vain n. 10 asiakasta kun asumisneuvoja taas voi suunnata resurssinsa huomattavasti useamman asiakkaan käyttöön. Asumisohjaajan tekemä työ on, kuten jo aikaisemmin olemme todenneet, enemmänkin korjaavaa työtä ja kohdentuu sellaisiin asiakkaisiin, joiden ongelmia ei asumisneuvonnan resursseilla pystyttäisi ratkomaan. Vaikka hyötysuhde onkin heikompi, täytyy ottaa huomioon, että pitkäaikaisasunnottomuuden hoitamatta jättämisen kustannukset ovat yhteiskunnalle huomattavasti suuremmat kuin mitä sen hoitamisesta syntyvät kustannukset ovat (Huovinen, Puttonen, Taipale, Voutilainen. 2007, 7). Yhtenä esimerkkinä suuremmista kustannuksista vaikka se, että vuonna 2010 Helsingin 1400 Pitkäaikaisasunnottomasta 200 asui huoltokotityyppisissä asumispalveluyksiköissä, kuntouttavissa yksiköissä, sairaaloissa tai muissa laitoksissa (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus Ara. 2011, 3). Nämä kuitenkin ovat yksittäistä henkilöä kohden huomattavasti kalliimpia ratkaisuja kuin vaikkapa Asu lte hankkeen sosiaalinen isännöinti. Jyväskylässä oli vuonna 2010 44 pitkäaikaisasunnottomaa, joista vain yksi asui laitospäivästä (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus Ara. 2011,16). Hännisen mukaan asunnottomuuden vähentäminen on kustannustehokasta, sillä asunnottomuus ja sen sivuvaikutukset tulevat yhteis-

kunnalle kalliiksi. On edullisempaa vähentää asunnottomuutta kuin maksaa siitä koituvat menot. (Hänninen. 2010,170)

Taloudellista arviointia mitattaessa jää mittaamatta kuitenkin se hyöty, ja vaikutus, mikä oikeanlaisella tuella on yksilön elämässä. Taloudellisen kannattavuuden lisäksi tulisikin pohtia myös sosiaalisen isännöinnin luonnetta ja kohderyhmää palvelulle. Sosiaalisella isännöinnillä kyetään puuttumaan hyvin vaikeisiin asumisen ongelmiin ja tekemään työtä ja saattamaan palvelujen piiriin syrjäytyneitä ihmisiä. Palvelun merkitystä yksilölle ei kyetä taloudellisesti mittaamaan.

5 TUTKIMUS SOSIAALISEN ISÄNNÖINNIN MERKITYKSISTÄ

Tutkimus sosiaalisesta isännöinnistä ja sen merkityksistä toteutettiin keväällä 2011. Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tässä kappaleessa käsittelemme opinnäytetyöhöme liittyvän laadullisen tutkimuksen tavoitetta ja tarkoitusta, tutkimusaineiston hankintaprosessia ja neljän sosiaalisen isännöinnin asiakkaan haastattelua, aineiston analysointia ja siihen käytettävää menetelmää sekä tarkastelemme tutkimuseettisiä tekijöitä opinnäytetyössämme. Tutkimuksen luotettavuuden ja pätevyyden arvioinnissa kiinnitimme erityisesti huomiota objektiivisuuden vaatimukseen.

5.1 Tutkimuksen tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyömme tavoite on tuottaa tietoa. Tietoa tuotamme kokoamalla jo olemassa olevaa tietoa sosiaalisesta isännöinnistä, siihen liittyvistä käsitteistä ja sen merkityksestä. Lisäksi tarkoituksenamme on tuottaa uutta tietoa selvittämällä Jyväskylän kaupungin sosiaalisen isännöinnin merkityksiä Asu Ite –hankkeen asiakkaille. Koemme tämän tärkeäksi, sillä sosiaalisen isännöinnin asiakkaiden kaltaisten ihmisten ääni on yhteiskunnassa perinteisesti kovin kuulumaton.

Tutkimuksemme ensimmäinen tarkoitus on koota yhteen olemassa olevaa tietoa tutustumalla saatavissa olevaan tietoon sosiaalisesta isännöinnistä. Etsimme sosiaalista isännöintiä ja asunnottomuutta käsitteleviä tutkimuksia, raportteja, artikkeleita ja tilastoja. Lisäksi haastattelimme Jouko Karjalaista, jonka asiantuntemusta asunnottomuudesta, pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelmasta ja sosiaalisesta isännöinnistä halusimme hyödyntää, lähinnä selkeyttääksemme näitä asioita itsellemme. Tutkimuksemme toinen tarkoitus on haastatella sosiaalisen isännöinnin asiakkaita ja tehdä heidän kokemuksistaan laadullinen tutkimus.

5.2 Laadullinen tutkimus

Tutkimusten lähtökohtana on tuottaa tietoa todellisuudesta. Määrällinen, kvantitatiivinen tutkimus sopii kuvaamaan todellisuuden määrällisiä, mitattavia ominaisuuksia. Laadullisen tutkimuksen lähtökohta on kuvailevampi. Toki raja näiden kahden tutkimustyyppin välillä ei ole aivan näin yksinkertainen. Usein kvantitatiivisessa tutkimuksessa on myös laadullisia piirteitä ja laadullisen tutkimuksen apuna käytetään enemmän kvantitatiivisesta tutkimuksesta tuttuja menetelmiä, kuten erilaisia lomakkeita. Laadullisella tutkimuksella on haettu vastauksia esimerkiksi sosiologian, psykologian, kasvatustieteiden ja antropologian kysymyksiin. Ei ole kuitenkaan yhtä selvää kaavaa millainen laadullinen tutkimus on ja mitä se pitää sisällään. (Hirsjärvi, 1997,157-158)

Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Laadullinen tutkimus pyrkii olemaan kokonaisvaltaista – tutkija alistuu siihen, että monet asiat vaikuttavat tutkittavaan ja tätä kautta siihen, että tieto, jota hän tutkimuksellaan saa aikaan on rajallista, syy-seuraussuhteiden löytäminen voi olla haasteellista ja tutkimustilanne siinä määrin ainutlaatuinen, ettei tutkimus ole välttämättä toistettavissa. (Hirsjärvi, 1997,157-158)

Opinnäytetyössämme ja siihen liittyvässä tutkimuksessa päädyimme käyttämään laadullista tutkimusotetta yrityksessämme kuvata sosiaalista isännöintiä ja sen merki-

tyksiä Asu Ite –hankkeen asiakkaille. Hirsjärvi (1997, 160) on määritellyt kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä. Näitä ovat tutkimuksen kokonaisvaltaisuus, tutkimus sijoittuu todellisiin ja luonnollisiin tilanteisiin ja ympäristöihin. Tutkijan ja ihmisen keräämän tiedon merkitys – tutkijan omat havainnot, keskustelut ja esimerkiksi haastattelutilanteet nähdään arvokkaina materiaaleina laadullisessa tutkimuksessa. Laadullisen tutkimuksen odotetaan paljastaa myös odottamattomia seikkoja. Aineiston tarkastelu ja sen hyödyntäminen nousee erittäin tärkeään rooliin. Tutkimuksessa käytetään laadullisia metodeja (haastattelut, havainnointi) ja tutkimuksen kohdejoukko on usein tarkoituksenmukainen. Laadulliseen tutkimukseen kuuluu myös tutkimuksen ja tutkimussuunnitelman joustavuus, tutkimusta ohjaa urille myös se mitä aineistosta nousee esiin, ja tutkimus kehittyy ns. matkan varrella. Laadullisessa tutkimuksessa huomioidaan se, että tutkimustilanne ja ilmiö ovat ainutlaatuisia.

Opinnäytetyömme täyttää näistä laadullisen tutkimuksen tyypillisistä piirteistä useita. Haluamme tutkimuksellamme tuottaa tietoa todellisuudesta, keräämällä aineistoa todellisista tilanteista ja olosuhteista. Tässä tapauksessa sosiaalisesta isännöinnistä ja siitä, millaisena sosiaalinen isännöinti näyttäytyy Asu Ite –hankkeen asiakkaille ja mitä se asiakkailleen merkitsee.

Tieto on kerätty haastattelemalla, vuorovaikutustilanteessa jota ohjailivat ennalta pohditut teemat ja kysymykset, mutta jotka eivät hallinneet haastattelutilannetta vaan toimivat ikään kuin haastattelujen punaisena lankana. Jotta tutkimuksemme tavoite toteutuisi, kysyimme tarkentavia kysymyksiä ja muokkasimme niitä haastateltavan ja tilanteen mukaan.

Käytämme laadullisessa tutkimuksessamme sisällönanalyysiä. Tämä tarkoittaa aineistosta nousevien yhtäläisyyksien ja myöskin eroavaisuuden esilletuomista. Hirsjärven mukaan (1997, 160) laadullisen tutkimuksen tavoitteena on paljastaa odottamattomiakin asioita. Sosiaalisen isännöinnin ja sen merkitysten analysoinnissa jo pelkät yhteneväisyydet ja yhtäläisyydet voivat olla yllättäviä. Silti uskomme että varsinkin aineiston eroavaisuudet ja niiden merkitysten pohtiminen ovat omiaan tuomaan Hirsjärven (1997, 160) mukaisia odottamattomia havaintoja esiin.

Laadullisten metodien käyttö aineiston hankinnassa on opinnäytetyössämme tarkoittanut jo aiemmin mainitun haastattelun käyttöä metodina. Tavoitteenamme oli tuoda esiin mahdollisimman paljon sosiaalisen isännöinnin asiakkaiden omaa ääntä ja kokemuksia. Haastattelumenetelmän (puolistrukturoitu teemahaastattelu) tarkoitus oli antaa haastateltaville mahdollisuus tulla kuulluksi.

Tutkimuksemme kohdejoukko on laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti valittu tarkoituksenmukaisesti. Tarkoituksenmukaisuudella tässä tapauksessa tarkoitamme sitä, että tutkimukseen sosiaalisesta isännöinnistä on valittu sosiaalisen isännöinnin asiakkaita, jotta voimme arvioida ja havainnoida sitä, mitä sosiaalinen isännöinti on heille merkinnyt. Oli myös tarkoituksenmukaista valita haastateltaviksi sellaisia sosiaalisen isännöinnin asiakkaita, joiden asiakkuus on kestänyt tarpeeksi kauan, jotta näitä merkityksiä ja kokemuksia sosiaalisesta isännöinnistä on ehtinyt jo muodostua.

Tutkimuksemme alkaessa tavoitteemme opinnäytetyölle olivat selkeät. Kuitenkin jouduimme varautumaan moniin asioihin tutkimussuunnitelmaa tehdessä – tiedon niukkaan määrään ja mahdollisesti haasteelliseen haastateltavajoukkoon. Vasta haastattelujen jälkeen tutkimuksemme pääsi todella käyntiin, sillä aineistosta nousi esiin sellaisia teemoja ja ajatuksia jotka yllättivät meidät ja vaativat meitä tutustumaan ja pohtimaan asunnottomuutta ja sen merkityksiä vielä lisää. Tällaiseksi voidaan mainita esimerkiksi erään sosiaalisen isännöinnin asiakkaan pohdinta vallankäytön aspektista sosiaalisessa isännöinnissä verrattuna esimerkiksi asuntola-asumiseen.

Viimeisimpänä, muttei kliseisesti vähäisimpänä Hirsjärvi (1997, 160) mainitsee kvalitatiivisen tutkimuksen tyypilliseksi piirteeksi, että:

”Käsitellään tapauksia ainutlaatuisina ja tulkitaan aineistoa sen mukaan.” (Hirsjärvi, 1997, 160)

Tämä pitää erityisesti paikkansa pienen, tarkasti rajatun ryhmän kanssa. Sosiaalisen isännöinnin asiakkaiden elämäntarinat ovat ainutkertaisia, heidän kokemuksensa sosiaalisen isännöinnin merkityksestä heijastuvat heidän elämänhistorioihinsa. Sosi-

aalisen isännöinnin palvelu kiinnittyi ainutlaatuisella tavalla osaksi heidän elämänsä historiaansa ja monessa tapauksessa juuri elämänsä historian jonkinlaisiin käännekohtiin. Tämä tekee opinnäytetyömme kvalitatiivisen tutkimuksen haastavaksi, mutta samalla aineiston keruu ja sen läpikäyminen on mahdollisuus tutkia sellaista osaa todellisuudesta, joka oli meille itsellemme vieras.

5.3 Tutkimusaineiston hankinta

Haastattelimme neljää sosiaalisen isännöinnin asiakasta. Alun perin tarkoitus oli haastatella viittä asiakasta, mutta yksi haastateltava kieltäytyi viime hetkillä haastattelusta ja toinen ei ollut kotona sovittuna haastatteluajankohtana, emmekä saaneet häntä enää kiinni. Tilalle saimme näiden alkuperäisten haastateltavien lisäksi yhden uuden haastateltavan, joten haastatteluja tehtiin lopulta neljälle sosiaalisen isännöinnin asiakkaalle. Haastateltavistamme kaksi oli naisia ja kaksi miehiä. Haastateltavat olivat iältään 35-49 -vuotiaita. Valitsimme haastateltaviksemme yhteistyössä Asu lte -hankkeen asumisohjaajan kanssa sellaiset asiakkaat, jotka ovat loppupäässä sosiaalisen isännöinnin asiakkuuden prosessia tai joiden osalta sosiaalinen isännöinti oli jo päättynyt.

Haastattelumuotona käytimme puolistrukturoitua teemahaastattelua. Teemahaastattelussa edetään etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten avulla. Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia kyseisen tutkimuksen tarkoituksen, ongelmanasettelun ja tutkimustehtävän mukaisesti (Tuomi, Sarajärvi. 2009, 75). Teemamme olivat asiakkuuden alku, nykyhetki ja tulevaisuus. Tulkinta sosiaalisen isännöinnin merkityksestä on tehty näiden teemojen valossa.

Tuomen ja Sarajärven mukaan avoimuudessaan puolistrukturoitu teemahaastattelu on lähellä syvähaastattelua. Teemahaastattelu antaa tutkijalle vapauden itse päättää pitääkö kaikille haastateltaville esittää kaikki suunnitellut kysymykset, pitääkö kysymykset esittää aina samassa järjestyksessä tai pitääkö sanamuotojen olla joka haas-

tattelussa samat. Eri tutkimuksissa, joissa on käytetty teemahaastattelua, voi yhdenmukaisuuden vaateen aste olla hyvinkin erilainen. Se voi vaihdella lähes avoimen haastattelun tyyppisestä täysin strukturoidusti etenevään haastatteluun. (Tuomi, Sarajärvi.2009, 75) Teemahaastattelussamme oli myös avoimen haastattelun piirteitä, sillä emme rajoittaneet haastateltavien tuottamaa aineistoa kovin tiukasti, emme esimerkiksi muistuttaneet alkuperäisestä kysymyksestä. Saatoimme myös antaa haastateltavan vastata pitkästi niin, että haastateltava saattoi jo etukäteen vastata kysymyksiin, jotka meillä olisi ollut vasta myöhemmin tulossa haastattelukysymyksissämme. Koska tietoa aiheesta on niukasti, haluamme että keräämämme aineisto on mahdollisimman rehellistä ja haastateltaviemme itsensä tuottamaa. Se, että haastattelu kallistuu enemmän avoimen haastattelun kuin täysin strukturoidun haastattelun suuntaan, luo kuitenkin haastetta aineiston analysointiin. Emme kysyneet jokaiselta haastateltavalta samoja kysymyksiä, emmekä kysyneet kysymyksiä välttämättä täysin samanmuotoisesti tai samassa järjestyksessä, joten analysointivaihe vaatii meiltä tutkijoilta enemmän tarkkuutta. Analysointivaiheessa meidän täytyi osata poimia merkitykselliset asiat, osata yhdistää samankaltaisuudet ja erot, vaikka merkitykselliset asiat tulisivat esiin kokonaan eri kysymyksen alla tai haastattelun eri vaiheessa.

Halusimme tarvittaessa tarkentaa kysymyksiä ja muokata haastattelua tilanteen mukaan, kuitenkin teemoissa pysyen. Toivomme, että voisimme tällä tavoin rohkaista haastateltavia kertomaan kokemuksiaan itselleen luontaisella tavalla ja lisätä haastateltavien kuulluksi tulemisen tunnetta. Sosiaalisesta isännöinnistä on niin vähän tietoa saatavilla, että kaikki asiakkailta saatava tieto on arvokasta ja tärkeää tuoda esiin ja uskomme, että haastateltavillamme on sellaista tietoa sosiaalisesta isännöinnistä, jota ei muualta ole saatavissa. Tämän vuoksi emme halua rajoittaa haastateltavien tuottamaa aineistoa liian rajatuilla teemoilla, vaan teemat jätimme hyvin yleisluontoisiksi. Silti ei kuitenkaan ole kyse siitä, että keskustelisimme mistä tahansa, vaan haastattelumme sisältö liittyy tutkimuksemme tarkoitukseen ja vastuullamme on pitää haastattelu aiheessa. Haastattelussamme esittämämme kysymykset ovat muodoltaan avoimia kysymyksiä.

Teimme koehaastattelun ulkopuoliselle henkilölle ennen varsinaisia haastatteluja. Koehaastattelussa kävimme läpi haastattelukysymyksemme. Koehaastattelusta ilmeni, että haastattelumme runko oli melko toimiva, mutta osa kysymyksistä oli sellaisia, joihin voisi vastata samankaltaisesti ja melko yksipuolisesti. Päätimme kuitenkin luottaa siihen, että tutkittavilta henkilöiltämme löytyy enemmän sanottavaa, sillä he ovat asiantuntijoita, toisin kuin koehaastattelemamme henkilö. Lisäksi voisimme tehdä tarkentavia kysymyksiä vielä varsinaisille haastateltavillemme, mikäli tarvetta olisi.

Haastattelut oli tarkoitus tehdä pareittain ja teimmekin koehaastattelun ja kaksi varsinaista haastattelua parina, mutta koska toisella meistä sattui lähiomaisen kuolema samaan aikaan kun haastattelut oli sovittu tehtäviksi, niin kaksi viimeistä haastattelua tehtiin vain yhdellä haastattelijalla. Haastattelut tehtiin haastateltavien kotona, mikä olisi ollut mahdollisuus käyttää myös Hannikaisenkadun sosiaaliaseman tiloja, mikäli haastateltavat olisivat halunneet haastattelun tapahtuvan mieluummin muualla kuin omassa kodissa. Kaikki haastateltavamme halusivat haastattelujen tapahtuvan mieluummin kotona. Nauhoitimme ja litteroimme saamamme aineiston ennen sen analysointia. Opinnäytetyön valmistuttua hävitämme haastatteluissa keräämämme aineiston.

Haluamme suojella tutkimukseemme osallistuvien henkilöiden anonymiteettiä. Taustatiedoiksi kysyimme haastateltavien ikää, sukupuolta ja sosiaalisen isännöinnin asiakkuuden kestoa. Emme aio julkaista haastateltavista tietoja, joista heidät voisi tunnistaa. Päädyimme lopulta jättämään ikätiedot pois lainauksista, jotta henkilöt eivät olisi tunnistettavissa niistä. Tutkimuksemme kannalta olennaista on tuoda esiin sosiaalisen isännöinnin merkitykset haastateltaville sekä heidän tietonsa siitä, mitä sosiaalinen isännöinti käytännössä on. Se, millaisten pulmien takia sosiaalisen isännöinnin asiakkuus on alkanut, tai mitä taustatekijöitä isännöintiin hakeutumisella yksilötasolla on, ei ole tutkimuksemme kannalta olennaista tietoa.

5.4 Aineiston analysointi

Laadullisen aineistomme analysoimme käyttäen sisällönanalyysiä, sitä käyttäessämme pohdimme ja nostimme esiin aineistosta nousevia sosiaalisen isännöinnin merkityksiä Asu Ite -projektin asiakkaille sekä heidän kokemuksellista tietoaan sosiaalisesta isännöinnistä.

Sisällönanalyysillä tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysia. Sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja et-sien ja tiivistäen, tämän tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuva tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 91). Nämä sisällönanalyysin tarkoitukset ovat hyvin yhtenevät opinnäytetyömme tarkoituksen kanssa.

Analysoimme haastattelujen aineiston litteroitujen tekstien pohjalta – jo ennen litterointia keskustelimme teemoista jotka mielestämme selkeimmin nousivat haastattelusta ja mitkä asiat meitä vastauksissa yllättivät. Varsinainen mekaaninen analyysi vaati kuitenkin litteroidun tekstin valmistumista. Haastatteluaineistoa kertyi yhteensä 25 sivua. Ajallisesti haastatteluihin kului lähes neljä tuntia, haastatteluajat jakautuivat epätasaisesti 35 minuutista lähes puoleentoista tuntiin. Litteroinnista jätimme pois kohdat ja nimet jotka olisivat voineet vaarantaa haastateltavien anonymiteetin. Lisäksi täysin aiheen vierestä mennyt puhe esimerkiksi venäjän asumisolosta ja haastateltavan lapsen tilanteesta, sekä testaus nauhan toiminnasta jäivät kirjallisen litteroinnin ulkopuolelle.

Litteroidusta aineistosta alleviivasimme mielestämme tutkimuksemme kannalta merkittäviä asioita ja keräsimme erilliselle paperille eroja ja yhteneväisyyksiä kaikista neljästä haastattelusta. Tämän jälkeen aloimme kirjoittamaan auki tutkimuksen tuloksia. Tuloksien tukena käytämme suoraa lainauksia litteroinneista, sillä haluamme tuoda haastattelujen tunnelma ja asiakkaiden ääntä kuuluviin, koska se oli yksi tavoitteistamme opinnäytetyömme kannalta.

Mielestämme sisällönanalyysi soveltuu erinomaisesti keräämämme aineiston analysointiin. Haluamme tuoda aidosti esiin sosiaalisen isännöinnin asiakkaiden äänen ja heidän antamansa merkitykset ja tämä on ohjannut opinnäytetyössämme ja tutkimuksessamme käyttämiämme menetelmiä. Ajattelimme haastattelussa käyttämiemme avointen kysymysten ja sisällönanalyysin tuovan parhaiten esiin haastateltaviamme äänen. Lopulliset johtopäätöksemme opinnäytetyöhömme teemme teoriaohjaavasti; yhdistelemällä ja vertaamalla saamaamme tietoa jo ennalta tiedettyyn.

5.5 Tutkimuksen luotettavuuden ja pätevyyden arviointi

Tieteellisen tutkimuksen tulee olla objektiivista. Tutkijan oman käsitykset, ennakkoluulot ja asenteet tutkittavasta asiasta, valitun tutkimusmenetelmän heikkoudet ja vahvuudet sekä tutkittava ilmiö ja sen moninaisuus kuitenkin vaikuttavat siihen, kuinka objektiivista tutkimuksen tuottama tieto voi olla. Varsinkin laadullista tutkimusta arvioitaessa voidaan sanoa, että tutkimuksen objektiivisuus nousee siitä, että subjektiivisuuden tiedostamista ja tutkimukseen vaikuttavia muuttujia arvioidaan ja tehdään näkyväksi. Tämä tarkoittaa sekä tutkimuksen konkreettisten käytäntöjen arvioimista, että omien asenteiden ja ennakkokäsitysten vaikutusta esimerkiksi tutkimuskysymysten laadintaan. Tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa pitääkin kiinnittää huomiota siihen, että aineistoa on riittävästi, siitä tehdyt analyysit ovat tarpeeksi kattavia, ja että analyysi olisi arvioitavaa ja tutkimus toistettavaa. Tämän takia on tutkimusprosessista ja siitä tehdyistä valinnoista, sekä aineistosta dokumentoitava mahdollisimman tarkasti. Kun tutkimuksen lähtökohta, tutkimustilanne ja sitä koskevat oletukset ovat riittävän hyvin dokumentoitu, voidaan katsoa, että tutkimus on myös siirrettävää, ja että tutkimus voidaan tarvittaessa toistaa. On kuitenkin huomioitava se, että tapauksen toisto ei voi yhteiskunnallisia ilmiötä tutkittaessa tuottaa täysin yhteneväisiä tutkimustuloksia. Tutkimustilanne, laajemmastakin näkökulmasta kuin vain pelkästä haastatteluhetkestä, vaikuttaa ilmiöön, tutkittaviin ja sitä kautta saatuihin vastauksiin. (Kananen, 2008, 121-126)

Tieteellistä tutkimusta tehdessä tulisi pitää mielessä kolme peruslähtökohtaa. Näitä ovat rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Rehellisyydellä itse käsitämme sen, että tutkimuksemme tavoitteena on tuottaa mahdollisimman objektiivista tietoa aiheesta, ja pyrimme tutkimuksessamme saamamme tiedon esittämään rehellisesti ilman ulkopuolisia vaikutteita. Huolellisuus ja tarkkuus korostuvat eritoten tutkimusta suunnitellessa ja tuloksia raportoidessa. Pannostimme suunnitelmaseminaarissa esittämäämme opinnäytesuunnitelmaamme, ja huolellisesti tehty perustyö vaikutti myös siihen, että toimeksiantajamme oli helppo nähdä mitä halusimme tutkia ja millä tavoin.

Haastattelut olivat tärkeä osa tutkimustamme, ja huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimuksessamme halusimme lisätä nauhoittamalla ja litteroimalla haastattelut. Näin tulkinta esimerkiksi sen suhteen mitä itse haastattelutilanteessa olisimme pitäneet kirjaamisen ”arvoisena” ei ohjaa saamiamme tutkimustuloksia. Huolellisuuden vaatimus tieteellisessä tutkimuksessa oli meille haaste, sillä olemme kumpikin luonteeltamme enemmän suurpiirteisiä kuin pikkutarkkoja. Suurin kolaus huolellisuudellemme tapahtui haastattellessamme Jouko Karjalaista. Emme olleet muistaneet tarkistaa, että nauhuri toimii moitteetta ja sen muistissa on varmasti tilaa. Tästä johtuen haastattelua kertyi nauhalle n. 12 minuuttia, ja muu haastatteluaineisto on kirjoitettu muistiinpanojemme pohjalta. Toisaalta tämä lievä epäonnistuminen ei ollut ainoastaan negatiivinen sattumus, sillä se lisäsi huolellisuuttamme varsinaisten Asu Ite – hankkeen asiakkaiden haastatteluja varten.

Pyrkimys objektiivisuuteen ohjaa tutkimustamme, mutta koimme tämän tutkimuksen haasteeksi objektiivisuuden suhteen haasteellisen tutkimusryhmämme. Kerätesämme tietoja ja pohtiessamme haastattelutavan valintaa kohtasimme erilaisia näkemyksiä siitä, miten haastattelutapa tulisi valita ja myöskin ennako-oletuksia mm. sen suhteen että todennäköisesti emme saisi haastatteluista kovinkaan paljon irti tutkimustamme varten. Haastatteluryhmämme sai etukäteen tästä johtuen hyvinkin negatiivisen leiman ja lisäsi epävarmuuttamme haastattelutilanteesta. Tämä ennako-oletus ohjasi myös haastattelukysymysten luontia ja pyrimme kiinnittämään haas-

tattelun rungon selkeyteen erityistä huomiota. Teemat valitsimme koska ne olivat selkeitä meille itsellemme ja todennäköisesti ne olivat sitä myös haastateltaville.

Haastattelujen jälkeen koimme, että ennakkoluulostamme oli ollut lähinnä haittaa tutkimuksessa. Meitä vastassa oli neljä omasta kodistaan ylpeää ihmistä, jotka toivat esiin sellaisia kokemuksia sosiaalisesta isännöinnistä, asunnottomuudesta ja sen merkityksestä joita emme osanneet edes aavistella. Vaikka oli hyvä tietysti varautua haastatteluun, miettiä tilanteen turvallisuutta ja harkita tarkkaan kysymyksenasettelua, annoimme kenties ennakkotietojen haastatteluryhmästä liikaa vaikuttaa itsemme. Tämä näkyi varsinkin siinä, että ensimmäiseen haastattelutilanteeseen mennessä koimme itsemme melko epävarmoiksi tilanteesta.

Tutkimustamme ei rahoittanut Jyväskylän kaupungin sosiaalitoimi, mutta tutkimuseettisesti on hyvä huomioida, että opinnäytetyömme osuus Asu lte –hankkeen arvioinnissa asettaa myös haasteita itse tutkimuksen suhteen. Asu lte –hankkeen mielenkiinto esimerkiksi sosiaalisen isännöinnin taloudellisen arvioinnin suhteen oli suurempi kuin meidän tutkimussuunnitelmaa laatiessamme ja työn rajaamisesta käytiin toimeksiantajan kanssa keskusteluja. Asu lte –hanke lisäksi mahdollisti opinnäytetyömme ja Asu lte –hankkeen asiakkaiden haastattelun. Esitimme itse toiveen siitä, että haastateltavamme olisivat jo loppupuolella sosiaalisen isännöinnin asiakkuutta, mutta asumisohjaaja lopulta keräsi haastateltavat kokoon ja kysyi heiltä halukkuutta haastateltavaksi.

Asumisohjaajan tekemän haastateltavavalinnan vaikutuksista työn lopullisiin tuloksiin on mahdoton arvioida. Todennäköisintä olisi kuitenkin että ilman asumisohjaajan apua emme olisi kyenneet haastateltavia tavoittamaan tai työtämme tekemään. Asumisohjaaja kuitenkin arvioi haasteltavien valmiudet haastateltavaksi ja turvasi meitä kahta kokematon tutkijaa, pystyessään vakuuttamaan sen, että emme mene meille täydellisen vieraan ihmisen luo, jos on riski että haastateltava esimerkiksi käyttäytyisi väkivaltaisesti. Haasteellisen asiakasryhmän ja olosuhteet huomioon ottaen tällainen haastateltavien valikointi oli mielestämme tärkeää, vaikka se saattoi vaikuttaa tuloksiimme.

Tutkimuksen validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen kykyä mitata sitä, mitä se on tarkoitettu mittaamaan. (Vilkko-Riihelä, 1999, 76). Opinnäytetyössämme Sosiaalinen isännöinti – sosiaalisen isännöinnin merkityksiä Asu Ite hankkeen asiakkaille pyrimme kuvaamaan sosiaalista isännöintiä ja sen viitekehystä sekä haastattelussa saada tietoa asiakkaiden kokemuksia sosiaalisesta isännöinnistä ja sen merkityksestä. Opinnäytetyömme vastaa mielestämme hyvin asettamiimme tutkimuskysymyksiin. Olemme saaneet esitettyä sosiaalisen isännöinnin historiaa, työtapoja ja myöskin onnistuneet selventämään sosiaalisen isännöinnin ja asumisneuvonnan rajaa. Olemme kuvanneet Jyväskylän Asu Ite –hankkeen sosiaalista isännöintiä ja sen kytköksiä pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmaan. Puolistrukturoidun teemahaastattelun sisällönanalyysin kautta olemme mielestämme löytäneet asiakkaiden tuottamaa tietoa siitä, mitä merkityksiä sosiaalisella isännöinnillä on Asu Ite –hankkeen asiakkaille.

Jos tutkimuksen validiteettia arvioidessa arvioidaan sitä, miten hyvin tutkimus on onnistunut mittaamaan tai kartoittamaan sitä, mitä on tarkoitettu, on Hiltusen (2009, 9) mukaan reliabiliteetin arviointi sen arviointia kuinka hyvin valittu menetelmä soveltuu mittaamaan ilmiötä. Menetelmänä haastatteluissamme on puolistrukturoitu teemahaastattelu, jonka etuna on sekä joustavuus, että rakenne, jota on helppo seurata.

Haastattellemme asiakasryhmälle puolistrukturoitu teemahaastattelu oli toimiva. Täysin avoin haastattelu olisi todennäköisesti ajautunut nopeasti täysin harhateille, ja apukysymyksien avulla pystyimme varautumaan myös siihen, jos haastateltava ei olisi tuottanut puhetta tai olisi vastannut hyvin yksisanaisesti kysymyksiimme. Teemojen valinta oli onnistunut, käymällä läpi asiakkuuden prosessia, hahmottui meille tutkijoille asiakkuuden prosessi myös asiakkaan näkökulmasta ja asiakkaiden oli helppo seurata teemoja ja palauttaa mieleen sitä mitä asiakkuus oli merkinnyt asiakkuuden eri vaiheissa. Tuotetun puheen rajaaminen tilanteessa jossa keskustelu oli luisumassa sivuraiteille, oli tarvittaessa helpompaa teemoja seuraten. Toisaalta valintamme välttää liian jyrkkää rajaamista ja kunnioittaa haastateltavien tuottamaa

ensikäden tietoa asiakkuudesta, toi haasteensa, mutta itse haastattelutilanteista muodostui luontevampi vuorovaikutustilanne tällä tavoin. Liian rajaamisen vaarana olisi voinut olla epätasa-arvoisen valta-asetelman luominen haastattelutilanteeseen, jolloin haastattelujen dialogisuus olisi kärsinyt.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Esittelemme tutkimuksemme tulokset tutkimuskysymyksiimme pohjaten. Pyrimme tuomaan esiin mielestämme tutkimuksen kannalta merkityksellisiä asioita. Kiinnitämme huomiota samankaltaisuuksiin ja eroavaisuuksiin, joita haastateltavat toivat esiin sosiaalisesta isännöinnistä ja sen merkityksestä. Lisäksi peilaamme tuloksia opinnäytetyömme teoriapohjaan.

6.1 Mitä on sosiaalinen isännöinti?

Saadaksemme kuvan sosiaalisesta isännöinnistä, kävimme haastatteluissa läpi teemojen avulla sosiaalisen isännöinnin prosessin kulkua asiakkuuden alusta sen päättymiseen ja asiakkaiden tulevaisuudennäkymiin. Kaikille haastattelemillemme sosiaalisen isännöinnin asiakkaille palvelu on ollut asunnon saannin edellytys. Asiakkailla ei ollut aikaisempaa kokemusta sosiaalisesta isännöinnistä, eikä tietoa siitä, mistä on tarkalleen ottaen kyse. Tästä johtuen asiakkailla oli negatiivissävytteinen ennako- asenne sosiaalisesta isännöinnistä, ja se koettiin ”pakolliseksi pahaksi”, jotta saa asunnon. Ajatus siitä, että työntekijä auttaa ja tukee arkiaskareissa ja virallisten asioiden hoitamisessa koettiin vieraaksi, kaksi haastateltavistamme suhtautui lähtökoh- taisesti positiivisesti samaansa tukeen ja pystyi heti näkemään sen, että siitä on hä- nelle kuitenkin apua. Asumisohjaajan käynneistä eräs haastateltavistamme ajatteli näin:

”...sehän on siihen kuuluva juttu. Ihan hyvä se oli, että tuli käymään kun tässä oli kaikennäköstä ja onhan tässä vieläkin .- - tästä olis kuitenkin

aika hankala käydä tuolla kaupungilla asiat hoitamassa ja onhan se hyvä, että on peesimies tässä hommassa ollut mukana. Emminä oo sitä pahana pitäny. Ei se mulle oo tehnyt mitään, kyllähän mä ymmärrän, että jonkinmoista ihmistä se voi rasittaa ja ajatella, että piruako se mun elämä kellekkään kuuluu, mutta mä oon niin vanha mies, tai ny niin vanhakaan, mutta sen verran kiertäny, että mua ei enää tuommoset pikkuasiat haittaa.” (m1)

Kaksi haastateltavista suhtautui varauksellisemmin ajatukseen asumisohjaajan kanssa työskentelystä. Yksi asiakkaista kuvaili tuntemuksiaan sosiaalisen isännöinnin alusta seuraavanlaisesti:

”Siinä alussa tuli semmonen olo, että oot jotenkin tosi typerä - - tuntu, ettei osaa niinkun mitään hoitaa enää, että oonko mä tosiaan näin hölmö. - - minäkin oon aina kaikki asiat hoitanu ja osaan hoitaa, niin tuntu siltä, minusta alko tuntumaan, että minä en osaa mitään,” (n1)

Haastatteluista käy ilmi, että lopulta asiakkaat ovat kuitenkin kokeneet saamansa tuen hyödylliseksi. Yllättäen pelkkä asunnon saaminen, vaikka se itsessään on tärkeä osa sosiaalisen isännöinnin palvelua, ei nouse niin merkittävään rooliin haastatteluisa. Sen sijaan suhde asumisohjaajaan, kuulluksi tulemisen tunne ja tunne siitä, että palvelusta on ollut apua, nousevat esiin haastateltavien puheissa.

”Meillä on sovitut ajat millon me tavataan. Niinkun tämmösissä normaaleissa ihmisten välisissä yhteyksissä. Sovitaan aika milloin tavataan ja tehdään yhdessä.” (m1)

Asiakkaat kuvailevat asumisohjaajan kanssa työskentelyä arkiasioiden hoitamiseksi, johon on voinut kuulua käynnit kaupassa tai apteekissa. Asumisohjaaja on ollut myös tukena virallisessa asioinnissa, kuten sosiaalitoimistossa ja JVA:lla käynneissä sekä kuntouttavan työtoiminnan suunnittelupalavereissa. Asumisohjaaja on tehnyt yhteistyötä muiden asiakkaan asioita hoitavien tahojen kanssa. Haastatteluissa nousi esille

myös se, että ilman asumisohjaajan tukea monet asiat voisivat jäädä hoitamatta, eri haastateltavien kohdalla erilaisista syistä johtuen.

*Kysymys: ”No mitäs te sitten ihan käytännössä teette kun Alvari käy?”
 ”...Alvari lähtee käyttämään minua, esimerkiksi ammatinvalintapsykologilla oon käynyt - - ihan normihommia, mitä tuolla virastoissa joutuu käymään, selvitelty niitä virastoasioista. ” (m1)*

”...ja onhan onhan niitä monia asioita joita on käyty hoitamassa ja tekemässä...” (n1)

”Ja sitten hoidettiin näitä... käytiin ruokapankissa ja näitä vähän arkipäivän tämmösiä juttuja. -- Alvari on ollut mun mukana tommissa palvelureissa jossakin TYP:illä tai Alvari ja sen työpari oli kumppanuustalolla käymässä kun kävin siellä tutustumassa. ” (m2)

”Kato kun ei oo ketään semmosta tukihenkilöä, niin lähde siinä nyt puhumaan velkasaneerauksesta, muutenkin kun pää on enemmän sekaisin kun Seinäjoen aseman kello - - ei se oo ihan niin yksiselitteistä.”(m1)

Asumisohjaajan ja haastateltavien vuorovaikutus nousi haastattelujemme pohjalta merkittävään rooliin. Asumisohjaajan rooli on ollut tukea myös muuten kuin virallisissa asioissa. Muun tekemisen ohella puhuminen ja kuulumisien vaihto oli tärkeää. Jokaisen asiakkaan kanssa vuorovaikutukseen käytettävissä oleva aika näyttäytyy merkityksellisenä. Jokaisella tapaamiskerralla ei tarvitse olla mitään virallista hoidettavaa askareta, mahdollisuus puhua omista asioistaan asumisohjaajan kanssa tukee itsenäistä asumista.

”Sitten puhutaan ja puhutaan mitä sattuu, mittään ei asiaa tarvi olla. Jotenkin silleen, et se on silleen mukavasti...” (n1)

”...monta kertaa Alvari on käynyt kysymässä, että miten kundilla menee ja sou.” (m1)

”Se tuli välillä käymään tässä kun leivoin ja välillä sillein juteltiin. Sit mä itekin aloitin zumban kun se sano, että ajattele hyvä nainen itteeskin välillä, ja mä sanoin, että tietenkin. Niin sitten mä aloitin sen zumban tosa.” (n2)

Haastattelussa pyysimme sosiaalisen isännöinnin asiakkaita omin sanoin kertomaan, mitä sosiaalinen isännöinti on.

”No emmää oikeen silleen osaa sitä sanoa sen kummemmin. No onhan se mulle silleen tässä ollut hirveenä apuna. No se täytyy sanoa ainoastaan ainakin. ” (n1)

”Kai se on semmonen, että siinä pyritään tukemaan sitä itsenäistä asumista tolleen tilapäisesti”. (m2)

”Ne haluaa vähän sitä, että se eläminen alkaa sujumaan niinkun sen pitää sujua, että tuota.” (m1)

”No mulle tulee ensimmäisenä se mieleen, että ainakin romanien puolesta, että missä tilanteessa mä oon ollut, mitä se tarkoittaa on se, että se tavallaan ymmärtää tän romanikannan, mitä se on ja se osaa toimia oikein näissä asioissa. Se ei ole itsestäänselvyys, ei, ei niitä ymmärrä kukaan.” (n2)

Asumisen tukeminen ja asumisohjaajan apu nousee siis selkeästi esille. Sen lisäksi sosiaalisen isännöinnin ja asumisohjaajan rooli tulkkina esimerkiksi romaniväestöä koskevissa asioissa nousee esiin. Sosiaalisen isännöinnin kuvaileminen ja tiivistäminen muutamaan virkkeeseen on haasteellista, ei vain sosiaalisen isännöinnin asiakkaille vaan myös meille tutkijoille. Sosiaalista isännöintiä kuvailevat vastaukset ovat

kuitenkin positiivissävytteisiä, eli vaikka asiakkailla oli myös negatiivisia ennakkoletuksia palvelusta, eivät he kuitenkaan siirtäneet näitä kuvailuihinsa sosiaalisesta isännöinnistä. Kokemus sosiaalisesta isännöinnistä voisi olettaakin olleen aluksi oletettua positiivisempi.

Kysyimme asiakkailta, millaisille ihmisille sosiaalinen isännöinti heidän mielestään sopii. Ensisijaisesti asiakkaat peilasivat sosiaalisen isännöinnin sopivan samantyyliisiin tilanteisiin, kuin mistä he itse ovat tulleet sosiaalisen isännöinnin asiakkaaksi. Perheellinen koki palvelun sopivan erityisesti perheelliselle, yksin JVA:n asuntoon muuttavan mielestä sosiaalinen isännöinti sopii tukemaan JVA:lle muuttavaa. Osa haastateltavista koki että sosiaalinen isännöinti sopii laajemmallekin asiakasryhmälle. Koska asiakkaat kokivat, että palvelu sopisi juuri heidän kaltaisilleen ihmisille, päättelemme että he ovat kokeneet sosiaalisen isännöinnin heille itselleen sopivaksi.

”Mutta sitten tämmöset keski-ikäiset mieshenkilöt - -, tavallaan ne on niitä muovikassipertsoja. Se käy se omaisuudenjako siinä avioerossa niin, että minä pidän auton, talon ja lapset ja kaiken muun ja sinä saat sen muovikassillisen paskasia vaatteita, että tervemenoa. Niin semmosille ihmisille, ne varmaan ihan oikeasti on tai minä lähtisin siitä liikkeelle, että ne ihmiset aika mittavissa on poistettavissa semmosista hylkiöiden kirjoista aika helposti ihan tämmösillä ratkaisuilla.” (m1)

”..mutta kellä on lapset ja kellä on tämmönen kulttuurisysteemi, niin semmonen tarvii aina sen avun.” (n2)

Asumisohjaajan rooli myös neuvojen ja ohjeiden antajana tuli esiin haastateltavien kertoessa kokemuksistaan sosiaalisesta isännöinnistä. Asumisneuvoja on myös toiminut ”tulkkina” virallisten tahojen ja Asu lte –hankeen asiakkaiden välillä. Tämä korostui romanikulttuuriin liittyvien erityispiirteiden huomioimisessa asumisasioihin liittyen, mutta näkyi myös muiden haasteltavien kohdalla. Ei ole mitenkään itsestään selvää, että esimerkiksi romanikulttuurin erityispiirteitä ymmärretään virallisissa yhteyksissä, esimerkiksi asuntoa hankkiessa.

”Sitten mä kerroin Alvarille ja Alvari tietekin ymmärti - - kun kaikki ei ymmärrä näitä romanien asioita justiin tää miten meille näissä kulttuuriasioissa, että joudutaan sitten tulla semmosista paikoista pois ja elää vähän sit sillä varalla.” (n2)

Asumisohjaajan apua on tarvittu myös tukena viralliseen asiointiin. Asu lte – hankkeen asiakkailla on takana moninaisia kokemuksia viranomaisten kanssa asiointista. Kun yhteistä kieltä viranomaisen ja asiakkaan välillä ei ole ollut on tämä voinut aiheuttaa turhautumista, jopa aggressiivista käytöstä virkailijoita kohtaan. Toisaalta osa haastattelemissa henkilöistämme oli vältellyt virallisten asioiden hoitamista kenties samasta syystä.

”Se on vaan Alvarin kanssa - - ollu sellanen jouheva lasku tähän, että kuinka niinku ihmiset toimii. Sen takia se on ollut hyvä. Olihan se nyt justiin kun tossa perjantaina käytiin [virastossa] niin se [virkailija] rupes kahtomaan minua kun älvänä, että ”mitä sinä nyt”. Niin onneksi oli Alvari matkassa niin minä sanoin sille, että mee sinä nyt että minä en jaksa tommosen akan kanssa. Että minä kohta hilautan sitä ohtaan.” (m1)

Hankesuunnitelman mukaan sosiaalisen isännöinnin tarkoitus on olla asiakasta tukevaa työtä. Asumisneuvoja tukee asiakasta arjen toimintojen, talouden, mielenterveyden sekä päihteiden käytön hallinnassa, sosiaalisen verkoston rakentamisessa ja koulutukseen ja työhön ohjautumisessa. Isännöitsijä työskentelee palveluohjauksellisella työotteella. (Anttonen, 2010, 3) Haastatteluista selviää, että asiakkaat ovat kokeneet saavansa asumisohjaajalta tilanteeseensa sopivaa tukea. Asumisohjaaja on auttanut heitä niiden arjen toimintojen kanssa, jotka asiakkaat kokevat haasteelliseksi, on kyseessä ollut sitten muuttolaatikoiden purkaminen tai virastoissa asioiden hoitaminen.

Asumisohjaajan roolista asiakkaiden päihteiden tai mielenterveyden hallinnan tukena ei pystytä haastattelujen perusteella tekemään johtopäätöksiä. Elämän mielekkyyden ja sitä kautta asiakkaiden mielenterveyttä ylläpitäviin elementteihin asumisoh-

jaaja on kiinnittänyt huomiota, ja haastateltavat kuvailevat kuinka asumisohjaaja on neuvonut heitä huolehtimaan itsestään ja kuinka sosiaalinen isännöinti on tuonut mielekkyyttä arkipäivään. Koulutuksesta, työhön ohjautumisesta ja palveluohjauksellisesta työtoteesta kertovat asiakkaat mainitessaan asumisohjaajan olleen tukena esimerkiksi kuntouttavassa työtoiminnassa ja ammatinvalintapsykologilla käymisessä.

Asiakkaiden kokema sosiaalinen isännöinti vastaa suurelta osin sitä kuvaa sosiaalisesta isännöinnistä, jonka olimme saaneet sosiaalisen isännöinnin Asu Ite - hankesuunnitelman ja muiden lähteidemme perusteella. Asiakkailta ei ole asiakkuuden alkaessa ollut selkeää kuvaa siitä, mitä sosiaalinen isännöinti on. Ennen palvelun alkua asiakkaat ovat olleet myös ennakkoluuloisia sosiaalista isännöintiä kohtaan. Palvelu on kuitenkin koettu hyödylliseksi ja sosiaalisen isännöinnin tarjoamaa tukea on arvostettu. Tulee kuitenkin muistaa, että kyseessä on neljän ihmisen kokemus sosiaalisesta isännöinnistä ja toisin valittujen neljän asiakkaan kokemuksen perusteella kuva sosiaalisesta isännöinnistä olisi voinut olla hyvin erilainen.

Haastattelujen perusteella muodostuu kuva hyvinkin yksilöidysti suunnitellusta asiakkuuden polusta jossa on asunnon turvaamisen lisäksi kiinnitetty huomiota niihin asioihin, jotka ovat kunkin asiakkaan kohdalla haasteellisia itsenäisen asumisen kannalta. Tärkeäksi nousee se, että sosiaalisen isännöinnin aikana on kyetty viralliset ja asiakkaiden kannalta ”vaikeat” asiat saamaan vireille ja toimimaan. Sosiaalisen isännöinnin asiakkuuden prosessin tavoitteellisuus nousee tärkeäksi. Etenemisen tunne tuo asiakkaille myös voimavaroja ja luo katsetta tulevaan. Tämä tukee ponnisteluja itsenäiseen asumiseen ja asioiden hoitoon. Mielestämme sosiaalisen isännöinnin onnistuminen ja sopiminen haastatteleuille henkilöille näkyy sekä palvelun myönteisenä kokemiseksi, että sosiaalisen isännöinnin asiakkaat tuntevat saavansa palvelusta avun itselleen.

”No ihan mukava systeemi, että mä oon vähän silleen, että kaikkeen etukäteen silleen suhtaudun silleen varovaisesti. Parempi kuin mitä alkuun ajattelin. Ylitti odotukset tää systeemi.” (m2)

”Mutta siinä [sosiaalisessa isännöinnissä] on se että on kuitenkin semmonen etenemisen tunne siinä asiassa. Se on niinku tärkeintä. En minä oo lähtenykään siitä, että kaikki heti niks naks kohdalleen ja elämä on hieno kun Taj Mahal mutta siinä pitää kuitenkin olla se etenemisen tunne. Ettei kaikki oo niinku Ö Aapisen nenässä” (m1)

Hankesuunnitelmassa linjataan (Anttonen, 2010a, 3-4) että sosiaalisen isännöinnin turvin voidaan asunto turvata myös sellaisille henkilöille kuten nuoret aikuiset, joilla ei ole päihde- tai mielenterveysongelmaa, mutta he tarvitsevat tukea itsenäiseen asumisen sujumiseen niin, että asunto säilyy. Eteneminen koulutus- ja työllistymispoluilla voi onnistua sitten kun asuminen on turvattu.

Anttosen (2010a, 3-4) mukaa Jyväskylässä on järjestetty sosiaalihuoltolain mukaisia asumisen tukipalveluita pääasiassa miehille. Naisten päihteiden käyttö on lisääntynyt ja samalla myös heidän tuetun asumisen tarpeensa on kasvanut. Myös Karjalainen (2011) toteaa, että tyypillisesti asunnoton on yksin elävä päihde- tai mielenterveysongelmainen mies, mutta naisten ja erityisesti nuorten osuus asunnottomista on ollut kasvussa. Hankesuunnitelman toimenpiteiden mukaisesti sosiaalinen isännöinti voisi olla palvelu etenkin nuorten asunnottomuuden ehkäisemisessä ja asunnon säilyttämisen tukena.

Haastattelemiemme henkilöiden joukossa ei ollut yhtäkään vankilasta vapautuvaa. Kuitenkin useat vankilasta vapautuvat ja yhdyskuntaseuraamuksia suorittavat tarvitsevat tukea itsenäiseen asumiseen. Sosiaalinen isännöinti tukee vankilasta vapautuvan sopeutumisesta yhteiskuntaan ja vähentää osaltaan uusintarikollisuutta. Yksilön ja yhteiskunnan kannalta uusintarikollisuuden vähentäminen on merkittävää. Asu lte -hankkeella pyritään edistämään ”asunto ensin” -periaatteen mukaan työllistymistä. Täytyy olla asunto, jotta myös opiskelu ja työelämä onnistuvat. (Anttonen. 2010a, 3-4)

Myös ”Nimi Ovessa” - työryhmä on lähtenyt siitä, että pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen edellyttää tavanomaisesta poikkeavia asuntopoliittisia sekä sosiaali- ja terveystieteellisiä ratkaisuja ja niiden innovatiivista yhdistämistä. He toivat esille, että jatkossa tarvitaan ratkaisuja, jotka ovat entistä yksilöllisempiä ja kohdennetumpia, pitävät sisällään intensiivistä tukea, kuntoutusta ja myös valvontaa. (Huovinen, Puttonen, Taipale, Voutilainen. 2007, 7) Myös Granfelt ja Hynynen (2004,163) ovat peräänkuuluttaneet samankaltaisia palveluita. Heidän mukaansa tarvitaan tavallinen vuokra-asunto tai tukiasunto, johon liittyy asiakkaan kanssa yhdessä suunniteltu tuki ja tukiverkosto. Tutkimuksemme tuo mielestämme esiin, että Asu Ite -hankkeen sosiaalinen isännöinti vastaa hyvin näihin näkemyksiin siitä millaisia palveluita pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi tarvitaan.

6.2 Sosiaalisen isännöinnin merkityksiä Asu Ite -hankkeen asiakkaille?

Sosiaalinen isännöinti ja Asu Ite –hankkeen asiakkuus on ennen kaikkea merkinnyt haastattelemillemme henkilöille mielekkäämpää, turvallisempaa tai vakaampaa asumista. Kaikki kokivat, että nyt he asuvat jollain lailla itselleen paremmin sopivassa asunnossa kuin aikaisemmin. Useilla asumisen fyysiset olosuhteet olivat parantuneet huomattavastikin aikaisempaan verrattuna. Myös oman rauhan merkitys oli osalle haastateltavista suuri, oma asunto oli tarjonnut mahdollisuuden siihen. Asiakkailta oli taustallaan vaikeita elämänvaiheita ja he olivat odottaneet omaa asuntoa kauan, heillä olikin hieman epäuskoinen suhtautuminen siihen, että he todella saavat asunnon ja asiaa ei tahdottu uskoa todeksi ennen kuin omaan asuntoon oli todella muutettu.

”Joo mä tulin ja katoin ja minä ajattelin, että voi kuule että tämä on siisti!” (n1)

”Se oli niin ihmeellistä kun mä sain avun siihen, mä en hoksannutkaan, että se oli niin ihmeellistä. Silmät aukes, että voiko tää yks ihminen mua nyt oikeesti auttaa.” (n2)

”..en kertakaikkiaan pystynyt uskomaan, että joku tässä menee myttyyn kuitenkin. Että ne sanoo, että ei me sua sinne otetakaan. Mää en silleen, mää en kerta kaikkiaan pystynyt uskomaan, että tästä jotain tulee.” (m1)

Siinä, missä omaan asuntoon pääseminen, ja tilanteen vakautuminen koettiin hyväksi asiaksi, merkitsi asunnon saaminen myös muutosta entiseen elämään. Vaikka pääosin muutokset tuntuivat haastatelluista hyvältä, aiheutti muutos myös stressiä ja uusi tilanne tuntui jopa pelottavalta. Varsinkin henkilöillä joiden asumistilanne oli ollut erityisen vaikea (pitkäaikaisasunnoton, turvattomassa ympäristössä asunut) oli vaikea uskoa todeksi asunnon saamista ja sitä, että pitkään jatkunut huono tilanne vihdoin muuttuu. Yksi merkittävä tekijä tähän oli se, että haastateltavilla oli tunne siitä, etteivät he luottaneet asioidensa ratkeavan, taustalla oli paljon epäluottamusta viranomaisia kohtaan:

”...mää oon ajatellut että ne [viranomaiset] kategorisesti valehtelee mulle, lähtökohtaisesti ne puhuu mulle paskaa, että ne pääsee musta eroon. - - Ku ne aina sanoo, että heidän pitäs pystyä luottamaan minuun, mutta minun pitäs pystyä luottamaan heihin.” (m1)

”Monta vuotta oon juossut tuolla asuntotoimistossa, että ei tää [asuntotilanne] ratkee.” (n2)

Voidaankin ajatella että sosiaalisen isännöinti on merkinnyt mahdollisuutta oppia luottamaan viranomaisia edustavaan asumisohjaajaan ja siihen, että asiat voivat pitkänkin ajan jälkeen järjestyä oikeanlaisella avulla.

Palvelun aloittaminen ja muutos entiseen ei ollut kaikille haastateltaville mitenkään kovin helppoa. Kynnys lähteä hoitamaan omia asioita saattoi olla korkea, joko aikaisempien negatiivisten kokemusten, asioiden hoitamisen taitamattomuuden tai ihmisvilinän jännittämisen takia. Asumisohjaajan tuki on merkinnyt näissä tilanteissa

sitä, että vaikeilta tuntuvat asiat on saatu hoidettua. Myöskin jo pelkästään vieraan ihmisen päästäminen omaan kotiin ja asioiden yhdessä tekeminen ja selvittely saattoi tuntua asiakkaasta vieraalta.

”No joo, otin kyllä vähän stressiä siitä, kun ruvettiin tätä keittiötä siivoa.”
(m2)

Tainio on tutkimuksessaan (2009) todennut, että köyhyydestä johtuva alhainen elintaso, psykososiaaliset ongelmat sekä nykyisen asumisjärjestelmän (asuntolat ja asumispalvelut) puutteet pitävät yllä asunnottomuuskierrettä (Tainio. 2009,2). ”Nimi Ovesa” työryhmä on määritellyt, ettei asuntolatyypinen asuminen ole hyväksyttävää. Ei olekaan tämän valossa kovin yllättävää, että asuntolakokemusta omaavalle haastateltavallemme omalla asunnolla oli erityisen suuri merkitys. Hän koki että asumisohjaajan kanssa työskennellessä hän on päässyt elämässään eteenpäin enemmän, kuin sen kuuden vuoden aikana, jonka hän oli viettänyt erilaisissa asuntolatyypisissä yksiköissä. Oma asunto merkitsi omaa rauhaa, ja turvallisuuden tuntua verrattuna kokemuksiin asuntola- ja yhteisöasumisesta.

”Asuin [paikka] semmoisessa yhteisössä, jossa oli varkaita, juoppoja, mustalaisia, narkkareita niin siinä oli semmosta meininkiä, että siinä ihan oikeesti, se oli yks semmonen 24 tunnin tappelu.” (m1)

Asumisohjaajan kanssa työskennellessä hän koki myös saavansa inhimillisempää kohtelua kuin asuntoloissa. Hän koki myös olleensa asuntoloissa vallankäytön kohteena ja nyt suuri merkitys on myös sillä, että asumisohjaajan kanssa tapaamiset sovitaan etukäteen molemmille sopiviksi ja hän voi itse vaikuttaa tapaamisten kulkuun. Hänelle tärkeää oli myös se, että hänen ei tarvitse sitoutua kristillisiin arvoihin tai allekirjoittaa sopimuksia, joilla antaa valtuudet esimerkiksi oman asunnon tarkistamiseen milloin tahansa.

”On se [suhde asumisohjaajaan] huomattavasti tasa-arvoisempi ja erilaisempi - - meillä on sovitut ajat milloin me tavataan. Niinkun tämmö-

sissä normaaleissa ihmisten välisissä yhteyksissä, sovitaan aika milloin tavataan ja tehdään yhdessä.” (m1)

Kaikilla haastateltavillamme sosiaalinen isännöinti on tuonut muutosta aikaisempaan tilanteeseen. Sosiaalinen isännöinti on merkinnyt omaa asuntoa, jossa on ollut oma rauha ja mahdollisuus elää kuten itse haluaa. Sosiaalisen isännöinnin yhteydessä saatu asunto on vakauttanut haastateltavien tilannetta.

”Ehkä vähän on tullut sellaista ryhtiä – Jonkin verran on just silleen vakauttanut elämää. Ei oo lähtenyt käsistä mikään juhliminen eikä tälle.” (m2)

Kun asumisesta ei ole tarvinnut kantaa huolta, ovat Asu Ite –hankkeen asiakkaat kyenneet suuntaamaan katsetta tulevaisuuteen. Tässä yhteistyötahojen kanssa tehtävä työ nousee tärkeäksi. Ammatinvalintapsykologilla käynti ja kuntouttavan työtoiminnan aloittaminen nousivat esiin haastattelusta. Tulevaisuuden suunnittelu ja haaveilu esimerkiksi mahdollisuudesta hankkia ammatti kertoo omalta osaltaan siitä, kuinka entisen elämän vaikeuksien tilalle on sosiaalisessa isännöinnissä kyetty löytämään jotain uutta ja merkityksellistä. Kuten yksi haastateltavistamme kuvaa, sosiaalisen isännöinnin alkamisen jälkeen kuvaa:

”Kyllä ne sitten lähti eteenpäin ne asiat. Ja mukavalla tavalla vielä, tuli heti sellasta mielenkiintoa.” (n2)

Haastateltavamme kokivat tärkeäksi tunteen siitä, että asiat etenevät, ja olivat hyvin lään mahdollisuudesta hoitaa viralliset asiat kuntoon. Tukea asioiden hoitoon ja ylipäätään uuteen tilanteeseen kaivattiin ja tarvittiin. Haastateltava saattoi jopa kokea, että ilman asumisohjaajan apua tilanne ei olisi muuttunut, ja että ilman asumisohjaajan apua pärjääminen olisi ollut hyvin vaikeaa.

”Se oli se henkinen tuki, kun ne tuli aina käymään.” (n1)

”Nyt mulla on hyvä olla, jos Alvari ei olisi ollut tässä mukana, niin en ois pärjännyt tähän asti.” (n2)

Sosiaalisella isännöinnillä oli ollut vaikutuksia myös asiakkaiden ihmissuhteisiin. Niitä oli voitu saada lisää uusista naapureista, vanhoihin entisen elämän kavereihin oli saatu haluttua etäisyyttä oman asunnon myötä tai muuton jälkeen oli päästy lähemmäs omia tuttavien ja sukulaisia tai pois paikkakunnalta, jossa sosiaaliset suhteet olivat hyvin rajoittuneita kulttuuristen seikkojen vuoksi. Yksi haastateltavista kuitenkin koki, ettei sosiaalinen isännöinti ollut vaikuttanut mitenkään hänen ihmissuhteisiinsa.

”Sukulaiset on aina, että ne on likeisempiä. Ja nyt ne käy täällä useammin ja nään omia sukulaisia.” (n2)

”On mulla tässä käynyt näitä tavan ihmisiä vieraina, mutta mää oon lähtökohtaisesti lähtenyt siitä, että - - ku mää oon ihan tuommosesta venttiilipullon kokosesta heilunut noiden heiskasten kanssa, että ne saa jatkaa heilumista, minä en enää jaksa.” (m1)

”Mutta se alko mennä ihan siitä kun minä tähän tulin, se oli seuraava päivä kun minä lähin roskia viemään, niin sen jälkeen minä oon ollu niin kauheesti ihmisten kanssa tekemisissä tuossa, että minä en pääse ku ulos niin joku tulee. - - niin on hirveen mukavia ihmisiä kyllä.” (n1)

Useampaa haastattelemaamme Asu lte –hankkeen asiakasta olisi ilman asiakkuutta uhannut asunnottomuus. Asunnottomuus ja erityisesti pitkäaikaisasunnottomuus on syrjäytymisen yksi muoto. Yleisesti syrjäytymistä voidaan pitää siteiden heikkoutena yksilön ja yhteiskunnan välillä. (Raunio, 2006, 9-12). Yhteiskunnasta syrjäytyminen tekee vaikeaksi suunnitella tulevaisuutta.

”...ei tässä mitään tulevaisuutta tartteis kuvitellakaan, ei mitään tulevaisuutta ole, jos ei ole asuntoa. Se on niinku ihan elämän perusedellytys...” (m1)

Asu lte -hankkeen hankesuunnitelmaksi sosiaalisen isännöinnin on tarkoitus olla osallista palvelu sellaisille henkilöille, jotka eivät halua sitoutua kristillisiin arvoihin. Tutkimuksessamme tämä asia oli yhdelle haastateltavalle erittäin merkityksellinen. Hän kuvaili sääntöihin ja periaatteisiin sitoutumista sekä kokemiaan eroavaisuuksia asiakkaan ja työntekijöiden välillä haastattelussa seuraavanlaisesti:

”Niin en minä tiä, jos sun pitää luopua sielustasi pelkästään sen takia, että sää saat jonkun paikan missä nukkua, niin onko se enää mikään kohtuus?” (m1)

Tutkimuksemme valossa merkityksellisintä asiakkaille on ollut kokemus kuulluksi tulemisesta ja tuesta virallisten asioiden hoitoon. Mahdollisuus omaan asuntoon on tietenkin erittäin suuri, mutta itse palvelu ja asumisohjaajan työskentely koettiin hyväksi tavaksi auttaa. Haastateltaville oli tärkeää, että asiakkuuden aikana viralliset asiat saatiin eteenpäin, ja että heillä ennen kaikkea oli mahdollisuus hoitaa asiat kuntoon, ja saada tukea asioiden selvittelyyn. Sosiaalisen isännöinnin palvelu tuntuu vastanneen hakijoiden tarpeisiin, sillä hakijoilla oli tunne siitä, että he olivat saaneet sosiaalisesta isännöinnistä avun.

Sosiaalinen isännöinti on antanut mahdollisuuden uudentyyppisiin ihmissuhteisiin, tuonut haastateltavien elämään ryhtiä, vakautta ja mielenkiintoa. Käytännössä kyse on ollut työstä jolla Asu lte -hankkeen asiakkaiden siteitä yhteiskuntaan on luotu. Se ovatko haastattelemamme asiakkaat olleet varsinaisesti syrjäytyneitä, ei kenties ole niin merkityksellistä tämän tutkimuksen kannalta, mutta se, että työskentelyssä haastateltavien kanssa on siteitä yhteiskuntaan vahvistettu, tarkoittaa samalla haastateltavien osallisuuden lisäämistä. Voidaan myös puhua yksilöiden voimavarojen lisäämisestä.

Sosiaalisen isännöinnin palvelu kestää Asu lte -hankkeessa neljästä kuukaudesta n. vuoteen. Tämä tarkoittaa melko pitkää ja tiivistä asiakkuussuhdetta asumisohjaajaan.

Haastatteluistamme käy ilmi, että tämä suhde on ollut toimiva ja merkityksellinen, ja asumisohjaaja on ollut luottohenkilö vaikeiden asioiden hoidossa.

Kysyttäessä missä haastateltavat ajattelevat olevansa vuoden päästä, olivat tulevaisuudenkuvat valoisia. Haastateltavat toivoivat ja uskoivat asuvansa edelleen samassa asunnossa, ja kenties jatkavansa niissä toimenpiteissä, joista sosiaalisen isännöinnin aikana on sovittu.

”...siinä kuntouttavassa työtoiminnassa, jossa muutaman kerran viikossa käyn tekemässä töitä.” (m2)

”No luulen, että vielä paremmin menee. -- Kyllä uskon, että vielä paremmin menee seuraava vuosi.” (n2)

”Tässä! 75-vuotiaaksi. Tästä en muuta enää mihinkään.” (m1)

Asu lte –hankkeen päätavoitteena on ollut tukea pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmaa. Pitkäaikaisasunnottomuuden puolittaminen ja tuetun asumisen järjestäminen sellaisille henkilöille, joille sitä ei Jyväskylässä vielä ole tarjolla. (Anttonen, 2010a, 6)

Tuloksemme ovat yhteneväisiä vuoden 2010 kokemuksiin. Asiakkaat ovat tarvinneet välittämistä, kotoa tehtävää työtä, keskustelua, läsnäoloa, kannustamista, rinnalla kulkemista, neuvoja, arjen askareiden ohjaamista, asiointia ja ohjaamista ei palveluiden piiriin (Anttonen, 2010a, 6). Haastattelemiemme sosiaalisten isännöinnin tarpeet sosiaalista isännöintiä koskien ovat hyvin samankaltaiset.

Näiden neljän haastateltavamme perusteella saamamme kuva sosiaalisesta isännöinnistä on erittäin myönteinen. Täytyy kuitenkin tiedostaa, että haastattelujen henkilöinä olevat ihmiset olivat jo sosiaalisen isännöinnin loppupuolella ja asiakkuus ei ollut heidän kohdallaan katkennut matkan varrella. Jos olisimme haastatelleet niitä ihmisiä, joilta sosiaalinen isännöinti on syystä tai toisesta kesken, olisivat opinnäyte-

työmme tulokset olla hyvinkin erilaisia. Kaikki haastateltavamme kuitenkin ovat tulleet palvelun piiriin hyvin erityyppisistä lähtökohdista, ja heille on kyetty räätälöimään palvelu, joka on mahdollistanut ja tukenut heidän asumistaan. Se, mitä sosiaalinen isännöinti heidän tulevaisuutensa kannalta merkitsee, jää kuitenkin arvailujen varaan. Haastateltavien ajatukset tulevaisuudesta ovat kuitenkin rohkaisevia.

6.3 Ehdotuksia jatkotutkimuksiksi

Opinnäytetyömme on vain pintaraapaisu sosiaaliseen isännöintiin. Asunnottomuuden ratkaisuja on tutkittu ja arvioitu kaiken kaikkiaan melko vähän. Jo itsessään Asu lte –hankkeesta herää useita jatkotutkimuksen aiheita. Mitkä syyt johtavat sosiaalisen isännöinnin palvelun keskeyttämiseen? Mikä asumisohjaajan ja asiakkaiden vuorovaikutuksessa on merkityksellisintä palvelun kannalta? Kuinka Asu lte –hanke voisi paremmin vastata maahanmuuttajien ja vähemmistöjen asumisen ohjauksen ja tuen tarpeisiin? Millaisia kokemuksia vankilasta vapautuvilla on sosiaalisesta isännöinnistä? Millaisina nämä kokemukset hahmottuisivat suhteessa omaan tutkimukseemme.

Sosiaalisen isännöinnin taloudellinen arvio tulee ajankohtaiseksi tulevaisuudessa, siitä saisi jatkotutkimusta varten mielenkiintoisen ja haastavan aiheen. Sosiaalista isännöintiä on myös väläytelty mahdolliseksi tukimuodoksi niin sanottuun ”kotiarestirangaistukseen”, sosiaalisen isännöinnin rooli voi siis tulevaisuudessa olla muuttumassa.

Yksi tärkeä jatkotutkimusaihe nousi esiin haastatelllessamme Jouko Karjalaista huhtikuussa 2011. Kysyimme häneltä, onko asunnottomien ryhmä muuttumassa ja miten siihen voisi varautua. Myös asunnottomien ja tuetussa asumisessa olevien keski-ikä nousee. Heidän palvelutarvettaan ja ratkaisuja siihen, voidaanko heitä ylipäättänsä miten ohjata julkisten vanhuspalvelujen piiriin, ei ole kartoitettu. Ikääntyvien asunnottomien tutkiminen, heidän ajatuksiensa ja tarpeidensa kartoittaminen voisi nostaa tätä kysymystä esille. Tutkimuksessa voisi kartoittaa sekä asunnottomien ikään-

tyvien että eri asuntolatyöntekijöiden näkemyksiä siitä, millaisia palveluja tulisi olla tarjolla.

7 POHDINTA

Opinnäytetyö sosiaalisesta isännöinnistä oli mahdollisuus tutustua asunnottomuuteen ilmiönä ja sen ratkaisuyrityksiin. Sosiaalisesta isännöinnistä aiempaa koottua tietoa löytyi hyvin rajoitetusti, asunnottomuutta ja sen merkitystä sekä asumisneuvontaa on sen sijaan tutkittu enemmän. Opinnäytetyömme luo kuvaa sosiaalisesta isännöinnistä asunnottomuuden uhatta olevien ihmisten asumisen ongelmia korjavana palveluna, jolla on paljon yhtymäkohtia asumisneuvonnan periaatteeseen.

Tutkimusprosessi sosiaalisesta isännöinnistä oli opettavainen, huolellisesti laaditusta tutkimussuunnitelmasta huolimatta tutkimuksen suunta oli välillä hukassa. Jouduimme pohtimaan haastattelumenetelmän valintaa tarkkaan ja tämän pohdinnan aikana laadullinen tutkimus ja eri haastattelumenetelmien vahvuudet ja heikkoudet selventyivät meille.

Opinnäytetyöprosessi on vaatinut oman ammatillisuuden tarkastelua. Koemme kasvaneemme prosessin aikana ammatillisesti. Olemme tutustuneet syvästi yhteen vaikeimmista sosiaalisista ongelmista, ja joutuneet arvioimaan sekä ongelman syitä, että sen ratkaisuyrityksiä opinnäytetyöprosessimme aikana. Olemme kohdanneet ennakkoluuloja asunnottomista ja joutuneet arvioimaan omaa mielipidettämme ilmiöstä ja ihmisistä sen keskellä. Sosionomikoulutuksessa olemme suuntautuneet sosiokulttuuriseen työhön. Opinnäytetyössämme sosiokulttuurinen ote ja näkökulma tulee esiin. Asunnottomuus on ongelma jonka ratkaisemiseksi mielestämme tarvitaan sosiokulttuurista osaamista. Koulutuksemme aikana olemme sisäistäneet sosiokulttuurisen ajattelun lähtökohdat.

Pystyimme opinnäytetyöprosessin aikana hyödyntämään aiempia tutkimusopintojamme ja syventämään niitä. Jo sen rajaaminen, mitä tietoa tarvitsisimme ja se, mitä

meidän oli mahdollista saada käsiimme, ei ollut helppoa. Tutkimustyön edetessä eteen on tullut sellaisia asioita ja ajatuksia, joita emme vielä osanneet ajatella tutkimussuunnitelmaa laatiessa. Yksi yllättävä seikka oli se, kuinka paljon eri taustatekijöitä pienellä palvelulla jossa yksi asumisohjaaja toimii n. kymmenen asiakkaan kanssa kerrallaan.

Yhteistyö opinnäytetyötä tehdessä sujui välillämme hyvin. On ollut arvokasta pohtia asunnottomuuden ongelmia toisen kanssa, peilata haastatteluista heränneitä ajatuksia ja käydä myöskin pienimuotoisia kädenvääntöjä yhteistä ajatuspintaa hakiessa. Parista on myös ollut tukea hortoillessamme pitkin Pasilaa etsien Jouko Karjalaista ja metsästäessämme loputtomalta suolta tuntuvia ensisijaisia lähteitä. Opinnäytetyö on ollut oppimisen kokemus muussakin mielessä kuin vain tutkimustyötä ajatellen. Kevät-kesän aikana opinnäytetyö putosi oikeisiin mittasuhteisiinsa. Kaksi pitkän linjan perfektionistia joutui vähän nöyrytmään, opinnäytetyöstä tuli niin valmis ja niin hyvä kuin mihin kykenimme. Olisi varmasti loputtomasti asioita joita haluaisi lisätä, vielä lisää tutkimuksia ja tietoa, mitä kaivaa esiin. Pää tavoitteenamme oli kuitenkin kyetä opinnäytetyömme jälkeen vastaamaan takeltelematta kysymykseen ”mitä on sosiaalinen isännöinti?”. Siinä olemme onnistuneet. Kaikkinensa olemme tyytyväisiä opinnäytetyömme lopputulokseen.

Myös tutkimuksen tekemisen käytännön haasteet tulivat meille tutuiksi sekä teknisten ongelmien, että haastateltavien tavoittamisen vaikeuden muodossa. Haastateltavien henkilöiden määrä vaihtui vielä viime hetkellä yrittäessämme tuloksetta saada yhteyttä lupautuneeseen haastatteluun. Toisaalta ymmärrämme, että kynnys tulla haastateltavaksi näinkin henkilökohtaisen palvelun suhteen voi olla korkea. Opimme myös kuinka tärkeää huolellisuus on tutkimusta tehtäessä ja sen, että meidän kummankin täytyy nähdä vaivaa huolellisuuden eteen, sillä se ei tule meiltä luonnostaan.

Yhteistyö Jyväskylän kaupungin kanssa toimi hyvin, tapasimme asumisohjaajan kanssa opinnäytetyön tiimoilta muutamaan otteeseen, osassa tapaamisista oli mukana myös johtava sosiaalityöntekijä Hanna Tabell. Lisäksi olimme kerran mukana seuraamassa SAS-ryhmän kokoontumista. Yhteistyökumppanit olivat tarvittaessa aina ta-

voitettavissa ja heidän kauttaan saimme myös Asu Ite -hankkeen hankesuunnitelman sekä prosessikaavion, jotka ovat työmme kannalta merkittäviä lähteitä. Asumisohjaaja avusti meitä haastateltavien valinnassa ja kysyi haastateltavilta etukäteen suostumusta haastatteluun.

Opinnäytetyössämme olemme kyenneet määrittelemään sosiaalista isännöintiä ja etenkin Asu Ite -hankkeen sosiaalista isännöintiä. Hankesuunnitelmassa esitetty sosiaalinen isännöinti vastaa hyvin sitä kuvaa sosiaalisesta isännöinnistä, joka tulee taustalähteisiin tutustuesssa, mutta myös sitä palvelua, minkä tutkimuksessamme haastattelemamme henkilöt kuvailevat. Palvelun kokonaisvaltaisuus ja yhteistyötohot tukevat hyvin sosiaalisen isännöinnin tavoitetta. Haastateltavillemme on selkeästi tarjottu yksilöllistä tukea omassa asunnossa (yleisillä vuokramarkkinoilla) asumiseen ja heitä on tuettu niissä asioissa, jotka muuten voisivat muodostua kompastuskiviksi itsenäiselle asumiselle tulevaisuudessa. Asiakkaiden kokemukset palvelusta olivat myönteisiä.

Yksi kunnianhimoinen tavoitteemme oli selventää sosiaalisen isännöinnin taloudellista puolta. Tämä oli kuitenkin liian suuri pala haukattavaksi. Ensinnäkin tietoa on vasta sosiaalisen isännöinnin kustannuksista, mutta sen vaikutuksia ei voi näin lyhyen ajan jälkeen vielä arvioida. Yhden asumisohjaajan työpanoksella, omiin vuokra-asuntoihin tehdyllä työllä kyetään kuitenkin auttamaan ja tukemaan sellaisia asiakkaita, jotka muuten olisivat raskaamman ja kalliimman palvelun piirissä. Varsinainen sosiaalisen isännöinnin taloudellisuuden arviointi olisi hyvä ja mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe, kunhan tarvittavaa tietoa pystytään keräämään.

Sosiaalisen isännöinnin merkitysten analysoiminen oli haasteellista. Kuinka kuvata sitä, mitä merkitsee asunnottomuuskierteen katkeaminen, pääsy pois väkivallan uhasta tai erittäin huonoista asumisolosuhteista? Joidenkin haastateltavien kohdalla voisi jopa sanoa, että sosiaalinen isännöinti on ollut elämän käännekohta, ja kyennyt vakauttamaan elämää tavalla, jota haastateltavamme eivät voineet uskoa todeksi. Sosiaalisen isännöinnin palvelun vastaanottaminen vaatii kuitenkin asiakkailtaan myös rohkeutta ja luottamusta. Haastateltavamme olivat kiitettävän avoimia ja re-

hellisiä tuntemuksistaan sosiaalisesta isännöinnistä, jonka koimme luottamuksenosoituksena, emme vain itseämme, mutta myös asumisohjaaja Alvari Palmia kohtaan, sillä hän oli joutunut tekemään paljon ympäripuhumista, jotta haastateltavat ylipäättään suostuivat meidät ottamaan vastaan.

Vaikka asunnottomuus sanana kirjaimellisesti ymmärrettynä tarkoittaa asunnon puutetta, ei siihen suoraviivaisesti vastauksena ole se, että jokaiselle mahdollistetaan ainoastaan asunto. Se, ettei asunnottomuutta aina voida ratkaista pelkästään asunnolla, johtuu siitä, että asunnottomalla henkilöllä on usein myös muita haasteita elämässään, asunnon puutteen lisäksi. Esimerkkinä näistä haasteista ovat yleisesti päihde- ja/tai mielenterveysongelmat. Tämänkaltaiset henkilöt kaipaavatkin asunnon lisäksi myös tukipalveluja, joista Asu lte -hankkeen sosiaalinen isännöinti on ainakin haastateltaviemme kertoman perusteella erinomainen ja toimiva esimerkki. Mistään yhdestä tietynlaisesta palvelusta tai toimenpiteestä ei varmastikaan ole asunnottomuuden ratkaisuksi, mutta on tärkeää nähdä asunnottomien joukossa olevat erilaiset tarinat, ihmiskohtalot ja haasteet ja lähteä rohkeasti ja luovastikin kehittämään uusia toimintamalleja.

Asu lte -hankkeen sosiaalinen isännöinti toteuttaa ”asunto ensin” -periaatetta. ”Nimi Ovesa” -työryhmän ”asunto ensin” -periaate on suuri muutos aikaisemmasta ”asunto on ansaittava” perusteisesta kuntoutusideologiasta. Siirtymä vaatii työ- ja ajattelutapojen muutosta auttamistyössä ja myös laajemmin yhteiskuntapoliittisessa ajattelussa ja toiminnassa. Muutos voisi asunnottomien auttamistyössä tarkoittaa sitä, että se perustuisi kokonaisvaltaiseen ja suunnitelmalliseen sosiaalityöhön. (Tainio. 2009,150) Mielestämme Asu lte -hankkeen sosiaalinen isännöinti on juuri tällaista kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista sosiaalityötä parhaimmillaan. Työskentely on tavoitteellista ja suunnitelmallista ja tutkimustulostemme pohjalta myös kokonaisvaltaista ottaen hyvin huomioon eri elämänaalueet. Toisaalta Tainio tuo esiin myös sen, että ”asunto ensin” -periaatteen noudattamisen vaarana on, että pitkäaikaisasunnottomuuden taustalla olevat ongelmat jätetään huomioimatta tai niitä/niiden monimuotoisuutta yksinkertaistetaan. Pitkäaikaisasunnottomat tarvitsevat kokonaisvaltaista ja riittävän pitkäkestoista tukea. (Tainio. 2009,153; Granfelt & Hynynen.

2005,163) Yhdymme Tainion ajatuksiin, sillä uskomme että pelkkä nimi ovesa harvoin riittää pitkäaikaisasunnottomien haastavan asiakasryhmän kohdalla siihen, että asuminen onnistuu ongelmitta. Tämä olisikin syytä pitää mielessä, eikä mutkia saisi lähteä oikomaan vaan asiakassuhteet tulisi pitää riittävän pitkinä ja intensiivisinä, kunnes voidaan olla varmoja, että asiakkaat onnistuvat ilman tukea.

Selvitystyössään Kettunen ehdottaa myös niin sanotun Göteborgin mallin laajempaa käyttöönottoa Suomessa. Göteborgin mallissa asiakas asutetaan normaaliin asuntokantaan ja hänen asumistaan tuetaan kunnes koetaan, että asuminen onnistuu jatkossa ilman tukitoimia. Menetelmällä saadaan luotua luottamusta vuokranantajiin, tukitoimiin sitoutuminen voitaisiin mahdollisesti kirjata vuokrasopimuksiin. Göteborgin malli antaisi mahdollisuuden siihen, että hyvin pärjäävät asukkaat voisivat siirtyä pois pohjimmaisilta asuntomarkkinoilta, lisäksi parannettaisiin tukiasuntojen asukasvaihtuvuutta ja asuntojen kiertoa. (Kettunen. 2010, 56) Asu lte -hankkeen sosiaalinen isännöinti on juuri tämän kaltainen palvelu, jota voisi mielestämme voisi ottaa Suomessa käyttöön laajemminkin. Asunnottomuuden vähentämistoimien keskittyessä suurimpiin kaupunkeihin, joissa suurin osa asunnottomista oleskeleekin, on kuitenkin kritisoitu sitä, että maaseudulle asunnottomuuden vähentämistoimet eivät ole samalla tavoin rantautuneet (Hänninen. 2010,163; Karjalainen.2010,158). Itse asiassa asunnottomista neljäsosa asuu muualla kuin vähentämishankkeen tukea saavissa kunnissa (Karjalainen. 2010, 159) Asu lte -hankkeen sosiaalinen isännöinti olisikin mielestämme sellainen palvelumalli, jota voisi suhteellisen helposti viedä eteenpäin ja toteuttaa myös maaseutukunnissa. Mikäli esimerkiksi yhtä kokonaista asumisohjaajan työpanosta ei tarvittaisi, voisi tehtävää hoitaa osana työtään vaikkapa sosiaaliohjaaja tai joku muu riittävän ammattitaitoinen henkilö. Pienemmissäkin kunnissa kuitenkin ongelma voi olla olemassa, vaikkapa yhden tai kahden asunnottoman muodossa, jotka eivät enää saa esimerkiksi kunnalta vuokra-asuntoa aikaisempien häättöjen tai vuokrarästien vuoksi.

Olemme todenneet Asu lte -hankkeen sosiaalisen isännöinnin erinomaiseksi palveluksi, joka on ollut toimiva ratkaisu ainakin haastattelemiemme asiakkaiden kohdalla. On kuitenkin kriittisesti pohdittava myös sitä, että onko tämänkaltainen palvelu se

ainoa oikea ratkaisu asunnottomuuden vähentämiseen tai poistamiseen. Uskomme, että ei ole. Pitkäaikaisasunnottomien joukossa on paljon sellaisia ihmisiä, jotka eivät luultavasti pärjäisi omassa asunnossa näin kevyellä tuella. Tämänkaltaisten palveluiden lisäksi tullaan tarvitsemaan edelleen asumispalveluita, jotka tarjoavat enemmän tukea ja mahdollisesti jopa jatkuvaa huolenpitoa.

Jouko Karjalaisen haastattelu tutkimustamme varten ei näy niinkään lainauksien määrässä, vaan näkökulmassa, jonka opinnäytetyössämme valitsimme. Haastattelu syvensi asiantuntemustamme aiheesta ja jäseni ajatuksiamme sosiaalisesta isännöinnistä, asumisneuvonnasta, asunnottomuudesta ilmiönä, pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmasta sekä näiden asioiden välisistä yhteyksistä.

Mielestämme sosiaalisen isännöinnin ensisijainen tavoite on vähentää asunnottomuutta ja tukea yksilön arjessa selviytymistä niin, että hänen itsenäiseen asumiseen tarvitsemansa taidot kasvaisivat ja hän kykenisi lopulta ottamaan täysivaltaisen vastuun omasta asumisestaan. Sosiaalinen isännöinti on mielestämme myös rohkeuden kasvattamista ja itsemääräämisoikeuden vahvistamista, valtaistamista. Sosiaalinen isännöinti ehkäisee syrjäytymistä ja lisää yksilön osallisuutta yhteiskunnassa. Toisaalta sosiaalinen isännöinti palvelee myös sosiaalisen isännöinnin asiakkaan lähiympäristöä, sillä sen tavoitteena on ehkäistä asumisen ongelmia, joista voi olla häiriötä myös lähiympäristölle. Sosiaalisen isännöinnin tavoitteena on myös pyrkiä vähentämään kalliita laitospaikkoja ja siten säästää rahaa. Meidän mielestämme sosiaalisen isännöinnin tärkein tavoite on mahdollistaa asuminen sellaisille henkilöille, jotka Jyväskylässä eivät ilman sosiaalisen isännöinnin mahdollisuutta kykenisi saamaan asuntoa tai säilyttämään sitä.

Vaikka työmme antaa kenties toiveikkaan kuvan sosiaalisesta isännöinnistä asunnottomuuden ratkaisukeinona, on totuus kuitenkin se, että vaikeimmat asunnottomuuden ongelmat ovat ratkaisematta, ja tulevaisuus tuo vielä suurempia haasteita. Muun väestön ohessa myös eri palveluyksiköissä ja tuetun asumisen piirissä olevien ihmisten keski-ikä nousee. Tällaisille ihmisille on hyvin vähän paikkoja vanhustenhoidossa. Vanhustenhoidon suuntaus ja tavoite on, että ihmiset pystyisivät mahdollisimman

pitkään kotona. Jos se koti on teltta metsässä tai rappukäytävä, on tuen tarve huomattavasti tavanomaista suurempi.

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelman ensimmäinen vaihe päättyy tämän vuoden lopussa. Pitkäaikaisasunnottomuuden puolittaminen vuoteen 2012 mennessä ei näytä realistiselta tavoitteelta, sillä asunnottomien määrä on jopa kasvanut. Suuntaus PAAVO:ssa on kuitenkin mielestämme erittäin tervetullut, vähentämishjelman myötä kunnat on haastettu miettimään uudentyyppisiä ratkaisuja pitkäaikaiseen ongelmaan. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelman myötä, myös asunnottomien asuntoloita on pyritty uudistamaan ja inhimillistämään mm. muuttamalla asuntoloita tiloiksi, joissa jokaisella asukkaalla on oma yksiö. Tämä kuulostaa hyvin inhimilliseltä toimelta ihmisiä kohtaan, joiden asunnottomuutta ei muilla ratkaisuilla pystytä hoitamaan. Pyrkimys parantaa kaikista heikoimmassa asemassa olevien oloja on tärkeää. Yhdymme haastateltavamme sanoihin:

”...Kyllähän niinku ihmisille pitää antaa mahdollisuus, uus mahdollisuus. Kyllähän tuolla on paljon semmosia ihmisiä, joiden elämäntilanne on vaan ollut niin hankala, ettei ne oo nähnyt mitään muuta ratkaisua siihen asiaan kun ne pullot ja pillerit ja siinä on sitten jäänyt vuokraa maksamatta ja tullut tämmöstä.” (m1)

8 LÄHDELUETTELO

Anttonen, R. 2010. Asu lte –hankkeen hankesuunnitelma vuosille 2011-2013. Jyväskylän kaupunki, aikuissosiaalityön ja perusturvatyön palveluyksikkö. Jyväskylä.

Anttonen, R. 2010. Sosiaalisen isännöinnin prosessi. Kaavio. Jyväskylän kaupunki, aikuissosiaalityön ja perusturvatyön palveluyksikkö. Jyväskylä

Anttonen, R. 2010. Asumisneuvonnan väliraportti kevät 2010. Kirje. Jyväskylän kaupunki, sosiaali- ja terveystalokeskus, aikuissosiaalityön ja perusturvan palveluyksikkö. Jyväskylä. Viitattu 3.8.2011

<http://www.ara.fi/download.asp?contentid=23943&lan=fi>

Asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskus Ara. 2011. Asunnottomat 2010. Selvitys 4/2011.

<http://www.ara.fi/download.asp?contentid=24627&lan=sv> Viitattu 1.8.2011

Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset. 2011. Ympäristöministeriö. Ympäristöministeriön raportteja 7/2011. Edita Prima Oy, Helsinki. Viitattu 17.7.2011. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=124810&lan=fi>

Backlund, A. 2004. Selvitys sosiaalisen isännöinnin ja asumisneuvonnan kehittymisestä Suomessa. Helsinki: Suomen Setlementtiliitto. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen internetsivut: asumisneuvonnan oppaan lähdeluettelo. Viitattu 2.12.2010.

<http://www.ara.fi/download.asp?contentid=23877&lan=fi>

Backlund, A. 2005. Asumisneuvoja – vuokra-asukkaan tuki ja palveluverkoston uudennainen toimija. Pro Gradu –työ. Helsinki. Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta, yhteiskuntapolitiikan laitos.

<http://www.ara.fi/download.asp?contentid=23893&lan=fi>

Fredriksson P., Kaakinen J., Lönnqvist A., Sillanpää V., Laakso S., Kostiainen E., Storchhammar E. 2010. Asumisneuvonnan ja asunnottomuuden kustannusvaikutusten mitaaminen. Jyväskylän kaupunkorakennuslaitos, Tampereen teknillinen yliopisto, Kaupunkitutkimus TA Oy. Helsinki 2010. Viitattu 2.8. 2011

<http://www.kaupunkitutkimusta.fi/shared/files/84943522258423232/default/ASUNNOTTOMUUSRAPORTTI.pdf>

Granfelt, R., Hynynen, R. 2004. Asuntoja ja tukea asunnottomille – arviointi tuetun asumisen toimintamalleista. Toimittanut Raija Hynynen. Ympäristöministeriö, asunto- ja rakennusosasto. Edita Publishing Oy. Helsinki

Granfelt, R. 1998. Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 702. Kirjapaino Raamattutalo Oy. Pieksämäki 1998.

Hallituksen asuntopoliittiset ohjelmat. 2008. Ympäristöministeriö. Ympäristöministeriön raportteja 15/2008. Edita Prima Oy, Helsinki. Viitattu 23.3.2011.
<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=82755&lan=sv>

Hietikko M. 2004. Asumisneuvojalla säästöjä. Kontulan kiinteistöt oy:n asumisneuvon japrojektin 1999-2002 arviointi. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuskatsauksia 2/2004. Helsinki. Viitattu 2.8.2011
<http://www.ara.fi/download.asp?contentid=23878&lan=FI>

Hiltunen L. Validiteetti ja reliabiliteetti. 2009. Graduryhmän luentomateriaali 18.2.2009. Jyväskylän yliopiston graduryhmän kurssidiat. Jyväskylä. Viitattu 31.7.2011.
http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/validius_ ja_reliabiliteetti.pdf

Hirsjärvi S., Remes P., Sajavaara P. 1997. Tutki ja kirjoita. 13. osin uudistettu painos. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Keuruu 2007.

Huovinen, E., Puttonen, H., Taipale, I., Voutilainen, P. 2007. Nimi ovesa – neljän viisaan ryhmän ehdotukset. Ympäristöministeriön internetsivut.
<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=75197&lan=sv> Viitattu 1.8.2011

Huvinen, K., Juvonen, L., Sovijärvi, I., Karppinen, P., Vaaramo, A-M. 2002. Asunnottomat asiakkaat terveydenhuollon sosiaalityön haasteena. Sosiaalinen raportointi asunnottomuudesta Peijaksen sairaalassa ja alueen psykiatrian poliklinikoilla vuonna 2000. Stakes.

Hänninen, S. 2010. Asunnottomuuden vastainen toiminta – menestystarinako? Teoksessa Mikä meitä jakaa – sosiaalipolitiikkaa kilpailuvaltiossa. Toim. S. Hänninen, E. Palola ja M. Kallionurmi. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Juurinen, P., Virtanen-Olejniczak, K. 2008. Asunnottomuuden ytimessä. Teoksessa Toinen Vääryyskirja. Lähikuvia sosiaalisista epäkohdista. Toim. Hirvilampi, T., Laatu, M. Helsinki. Kelan tutkimusosasto.

Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja –sarja. Toim. Ijäs, E. Jyväskylän yliopistopaino.

Karjalainen, J. 2011. Tutkija, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Haastattelu 11.4.2011 Helsinki

Karjalainen, J. 2010. Lainrikkoajat asunto- ja työllisyyspolitiikan reunalla. Teoksessa Mikä meitä jakaa – sosiaalipolitiikkaa kilpailuvaltiossa. Toim. S. Hänninen, E. Palola ja M. Kallionurmi. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kettunen, M. 2010. Asumisturvakeskus - Selvitystyö häätöjen ja asunnottomuuden ennaltaehkäisyn mahdollisuuksista, menetelmistä ja haasteista Helsingissä. Soccan työpapereita 2010:1.

http://www.socca.fi/files/151/Asumisturvakeskus_selvitys_2010.pdf viitattu 1.8.2011.

Kettunen, M., Pätäri, J. Asumisneuvonnan opas. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus internetsivut. 2010. Viitattu 16.7.2011.

<http://www.ara.fi/default.asp?node=1759&lan=fi>

Kärkkäinen, S-L., Hannikainen K., Heikkilä I. 1998. Asuntoja ja palveluja asunnottomille: historiaa ja nykypäivää. Helsinki. Stakes.

Lönnqvist J. 2010. Asumisneuvonnan ja asunnottomuuden vähentämistoimien kustannusvaikutusten mittaaminen- Case Härmälä. Diaesitys. Tampreen teknillinen yliopisto. Viitattu 3.8.2011 <http://www.ara.fi/download.asp?contentid=24157&lan=fi>

Murto, A. 2003. Asumisneuvonta – asukkaan ja asuinyhteisön tukena. Ympäristöministeriön julkaisuja. Helsinki: Ympäristöministeriö

Nupponen, T. 1991. Raportti sosiaalisesta isännöinnistä Jyväskylän Kuokkalassa. Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisuja 48. Jyväskylän yliopiston monistuskampus. Jyväskylä.

Pihlaja, K. 2003. Asumisneuvoja huoli-imurina. Labyrintti –jäsenlehti 4/2003.

http://www.omaisten.org/index.php?option=com_content&view=article&id=114&Itemid=34

Raunio, K.2009. Olennainen sosiaalityössä. Helsinki. Gaudeamus Helsinki University Press, Oy Yliopistokustannus, HYV Yhtymä

Raunio, K. 2006. Syrjäytyminen, sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Saaranen-Kauppinen A., Puusniekka A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto.

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/> (Viitattu 30.7.2011)

Sefton T., Byford S., McDaid D., Hills J., Knapp M. 2004. Taloudellinen arviointi sosiaalialalla. Hyvät käytännöt – menetelmäkäsikirja. FinSoc Arviointiraportteja 6/2004. Helsinki, Stakes

Sovatek-säätiön internetsivut, 2011. Yleistä Sovatek-säätiöstä. Viitattu 23.3.2011

<http://www.sovatek.fi/>

Syrjänen, E. 1991. Sosiaalinen isännöinti, yhteenvetoja ja johtopäätöksiä. Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisuja 48. Jyväskylän yliopiston monistuskampus. Jyväskylä.

Särkelä, M. 2009. Miten huono-osainen voi olla osallinen? Tarkastelussa päihteidenkäyttäjien, toimeentulotuen saajien, vankien ja asunnottomien osallisuus ja aktiivi-

nen kansalaisuus. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Viitattu 6.12.2010.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/21271/URN_NBN_fi_jyu-200907071760.pdf?sequence=1

Tainio, H. 2009. Kaupunkiköyhälistö asunnottomuuskierteessä – näkökulmia pääkaupunkiseudun pitkäaikaisasunnottomuuteen. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisu- ja B raportteja 39. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Tampere. Juvenes Print Oy.

Tuomi, J., Sarajarvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä. Tammi.

Valtion ja Jyväskylän kaupungin välinen aiesopimus (2008-2011) Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseksi. 2008. Helsinki. Viitattu 3.8.2011

<http://www.ara.fi/download.asp?contentid=22350&lan=sv>

Valtiovarainministeriö. Kevät2009. Taloudellinen katsaus. Talouden kehitys ja finanssipolitiikan linja. Taloudelliset ja työpoliittiset katsaukset 16a/2009. Valtionvarainministeriö. Edita Prima oy, Helsinki. Viitattu 2.8.

http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/02_taloudelliset_katsaukset/20090326Taloud/Taloudellinen_katsaus_%2B_kannet_NETTI.pdf

Vilko-Riihelä, A. 1999. Psyhyke, psykologian käsikirja. 1.-3.painos. Porvoo. Ws Bookwell oy 2003.

9 Liitteet

Liite 1 Saatekirje

Hei!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Jyväskylän ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötä Jyväskylän kaupungin aikuissosiaalityölle sosiaalisesta isännöinnistä. Opinnäytetyömme tarkoituksena on koota yhteen tietoa sosiaalisesta isännöinnistä sekä haastatella Asu Ite -projektin asiakkaita. Haastatteluissamme on tarkoitus kerätä tietoa siitä, mitä sosiaalinen isännöinti on ja millaisia merkityksiä sillä on asiakkailleen. Meille on erityisen tärkeää saada sosiaalisen isännöinnin asiakkaiden ääni kuuluviin.

Haluaisimme haastatella juuri Sinua opinnäytetyötämme varten. Tarkoituksenamme on selvittää miten sosiaalinen isännöinti näkyy arjessasi ja kuinka se on vaikuttanut elämääsi. Haastattelut toteutetaan Sinulle sopivana aikana keväällä 2011. Haastattelut voidaan toteuttaa joko Sinun kotonasi tai Hannikaisenkadun sosiaaliaseman tiloissa, miten Sinulle parhaiten sopii.

Opinnäytetyössämme ei julkaista nimiä, eikä mitään muitakaan tietoja, joista Sinut voisi tunnistaa. Esitämme haastatteluissa esiin nousevat asiat niin, ettei yksittäisiä henkilöitä voi tunnistaa opinnäytetyöstämme. Haastattelut nauhoitetaan ja kirjoitetaan sen jälkeen puhtaaksi paperille analysointia varten. Haastatteluaineisto käsitellään luottamuksellisesti ja hävitetään työn valmistuttua. Meitä sitoo sosiaalihuollon asiakaslain mukainen salassapitovelvollisuus.

Lisätietoja voit kysyä asumisohjaaja Alvari Palmilta 050 311 9907

Ystävällisin terveisin,

Aino Kinnunen ja Jenni Kuisti

Liite 2 Haastattelukysymykset

- Perustiedot
 - Sukupuoli?
 - Ikä?
 - Kuinka kauan olet ollut sosiaalisen isännöinnin asiakas?

- Sosiaalisen isännöinnin asiakkuuden alkaminen
 - Milloin tulit sosiaalisen isännöinnin asiakkaaksi?
 - Miten tulit sosiaalisen isännöinnin asiakkaaksi?
 - Mistä sait tietää sosiaalisesta isännöinnistä?
 - Mitä odotuksia sinulla oli sosiaalisesta isännöinnistä?
 - Miltä sinusta tuntui kun kuulit, että pääset sosiaalisen isännöinnin asiakkaaksi?
 - Miten sosiaalisen isännöinnin aloittaminen vaikutti arkeesi? Mikä oli helppoa, mikä vaikeaa?

- Sosiaalisen isännöinnin merkityksiä
 - Mitä sosiaalinen isännöinti on?
 - Miten sosiaalinen isännöinti näkyy arjessasi?
 - Miten sosiaalinen isännöinti on vaikuttanut päivittäisistä askareista selviytymiseesi?
 - Millaista tukea saat sosiaalisesta isännöinnistä?
 - Millainen tuki on ollut sinulle tärkeintä?
 - Millaista tukea toivoisit saavasi sosiaalisesta isännöinnistä?
 - Kun vertaat asiakkuuden alkuvaiheita ja tätä hetkeä, millaisia asioita tulee mieleesi? Mikä on muuttunut? Mikä on pysynyt samana?
 - Kenelle mielestäsi sosiaalisesta isännöinnistä voisi olla apua?
 - Kenelle sosiaalisen isännöinnin asiakkuus ei mielestäsi sovi?

- Jos et olisi sosiaalisen isännöinnin asiakas, missä näkisit itsesi nyt?
- Mikä on mielestäsi sosiaalisessa isännöinnissä tärkeintä?
- Miten sosiaalinen isännöinti on vaikuttanut ihmissuhteisiisi?
- Miten sosiaalinen isännöinti on vastannut odotuksiisi?
- Millaisia seurauksia sosiaalisella isännöinnillä on ollut? Millaisia myönteisiä seurauksia? Millaisia kielteisiä seurauksia?

- Ajatuksia tulevaisuudesta
 - Kun sosiaalinen isännöinti päättyy, miten uskot sen vaikuttaneen asumismahdollisuuksiisi tulevaisuudessa?
 - Millaisiin asioihin toivoisit tukea sitten kun sosiaalisen isännöinnin asiakkuus on päättynyt?
 - Kun ajattelet tulevaisuuttasi, mitä sosiaalinen isännöinti on sinulle antanut?
 - Entä jos et olisi ollut sosiaalisen isännöinnin asiakas?
 - Millaisia taitoja olet oppinut sosiaalisen isännöinnin asiakkaana?
 - Mitä taitoja haluaisit vielä oppia?
 - Miten muuttaisit tai parantaisit sosiaalista isännöintiä?

- Lopuksi
 - Missä näet itsesi vuoden kuluttua?
 - Jos et olisi ollut sosiaalisen isännöinnin asiakas, missä olisit nyt?
 - Miltä tämä haastattelu tuntui?
 - Mitä ajattelit haastattelusta?
 - Mitä haluaisit vielä sanoa?

Liite 3 Asiantuntijahaastattelun kysymykset

1. Asunnottomuus

- Miksi Suomessa on asunnottomuutta?
- Saako Suomessa olla asunnottomuutta?
- Miksi asunnottomuus on yhteiskunnallinen ongelma?
- Millaisia palveluja asunnottomat sinun mielestäsi kaipaavat?
- Muuttuuko asunnottomien ryhmä tulevaisuudessa ja miten voisi varautua?

2. Sosiaalinen isännöinti

- Miten määrittelisit sosiaalisen isännöinnin?
- Mitkä ovat mielestäsi sosiaalisen isännöinnin mahdollisuudet ratkoa asunnottomuutta?
- Miten sosiaalinen isännöinti on mielestäsi muuttunut?
- Mikä on sosiaalisen isännöinnin ja asumisneuvonnan ero?
- Onko asumisohjaajien tarjoama neuvontaan ja ohjaukseen painottuva työ tarpeeksi, vai pitäisikö olla enemmän ihmisten koteihin ja arkeen jalkautuvaa työtä?
- Sosiaalisesta isännöinnistä kaavaillaan yhtä tapaa tukea ns. kotiarestirangais-tusta suorittavia. Viekö tämä resursseja pois asunnottomien tukemisesta?

3. Matti Vanhasen II-hallituksen periaatepäätös pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisestä

- Mitä niiden jälkeen?
- Ovatko vähentämishjelman tavoitteet realistisia
- Ovatko periaatepäätös liian kevyt poliittinen ratkaisu pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämiseen (vrt. Lakiin perustuva velvollisuus vähentää asunnottomuutta)
- Onko asunnottomuuden täydelliseen poistamiseen pyrkivä politiikka liian holhoavaa?

4. Asu Ite-hankkeen sosiaalinen isännöinti

- Miltä tämä sosiaalisen isännöinnin malli vaikuttaa?
- Millaisia jatkotukipalveluita sosiaalisen isännöinnin asiakkaille tulisi olla palvelun päätyttyä?